

39. TRADICIONALNI POSVET JAVNE SLUŽBE KMETIJSKEGA SVETOVANJA (JSKS)

Posvet Javne službe kmetijskega svetovanja in dogodkov Evropskega partnerstva za inovacija - EIP

*Pomen zaščite kmetijskih zemljišč za
zagotavljanje prehranske varnosti v
Sloveniji*

Tanja GORIŠEK (MKGP)

Bled,
18. – 19. 11. 2024

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

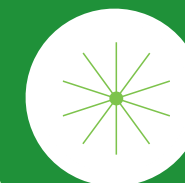

Posvet JSKS:

***Pomen zaščite kmetijskih
zemljišč za zagotavljanje
prehranske varnosti v Sloveniji***

18. november 2024

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

CILJ in NAMEN PREDSTAVIVE

NAMEN:

- ❖ Predstaviti, kako delujemo na področju oskrbe s hrano.
- ❖ Predstaviti, ali smo prehransko varni ali ne ter v kolikšni meri smo prehransko varni.
- ❖ Predstaviti ključna področja ukrepanja.

CILJ:

- ❖ Dvig osveščenosti o nujnosti povečanja prehranske varnosti v RS.
- ❖ Osvestiti o pomenu varstva kmetijskih zemljišč kot temelju prehranske varnosti.
- ❖ Nujnost zagotavljanja učinkovite infrastrukture za oskrbo z lokalno hrano v normalnih in kriznih razmerah.
- ❖ Določitev ključnih ukrepov za povečanje prehranske varnosti v RS.

KLJUČNA SPOROČILA

1. SAMOOSKRBA ≠ PREHRANSKA VARNOST

2. NUJNA IZGRADNJA PREHRANSKIH VERIG

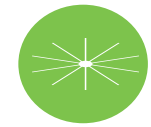
3. KMETIJSKA ZEMLJIŠČA SO „KRITIČNA INFRASTRUKTURA“

1. SAMOOSKRBA ≠ PREHRANSKA VARNOST

Visok delež samooskrbe z določenimi živali še ne pomeni, da smo prehransko varni

Težave v primeru izrednega dogodka, zaradi katerega bi se zaprle meje:

- **Pomanjkanje semen**
- **Pomanjkanje FFS in gnojil ter veterinarskih zdravil ter energije / goriva**
- **Pomanjkanje hrane za ljudi in krme za živali**

Upad proizvodnje zaradi pomanjkanja FFS in gnojil, pomanjkanja semen in goriva. Manjša odpornost na škodljivce. Zaradi pomanjkanja krme padec samooskrbe pri živilih živalskega izvora.

2. IZGRADNJA PREHRANSKIH VERIG

3. KMETIJSKA ZEMLJIŠČA SO „KRITIČNA“ INFRASTRUKTURA

- Kmetijska zemljišča so temelj proizvodnje hrane („tovarna hrane“).
- Učinkovito varovati kmetijska zemljišča pred spremembo namenske rabe – ohranjanje proizvodnega potenciala (!) → **tla so kot voda in zrak. Nujna za preživetje slehernega posameznika.**
- Trajno zaščititi čim večji del državnih kmetijskih zemljišč ter na njih skrbeti za dolgoročno ohranjanje proizvodnega potenciala tal, spodbujati ustrezno pridelavo, opremljenost teh zemljišč → **državna zemljišča so strateško pomembna!**
- Uporaba znanja, raziskav in inovacij, javno-zasebna partnerstva...
- Vlaganje v kmetijska zemljišča: namakanje, komasacije, skrb za zdravje in ekosistemske storitve tal ... → **tla so neobnovljiv naravni resurs!**

KAJ POTREBUJEMO

- ✳️ Zaščito kmetijskih zemljišč pred pozidavo (in zaraščanjem)**
- ✳️ Dvig proizvodnje lastnih semen, zmanjšati odvisnost kmetijstva od FFS in mineralnih gnojil preko prehoda v krožnost in trajnost**
- ✳️ Vlagati v kmetijska zemljišča in zdravje tal**
- ✳️ Agroživilska podjetja v državni lasti imajo širši strateški pomen**
- ✳️ Javno-zasebna partnerstva na področju izobraževanja, inovacij, oskrbe s hrano**

Struktura predstavitve

- **Stanje uvoza in izvoza ter samooskrbe v RS**
- **Upravljanje s kmetijskimi zemljišči**
- **Vpliv nekega izrednega dogodka**
- **Strateške usmeritve RS in ukrepanje**

Dimenzije prehranske varnosti

Koncepti samooskrbe so pomanjkljivi – slonijo na **“proizvodnem konceptu”** => problematično, ker to ne upošteva uvoza „surovin“, vmesnih proizvodov (npr. krme) in ne upošteva sprememb preferenc potrošnikov ali pa potreb po vnosu kalorij.

4 ključne dimenzije po FAO

(1) fizična razpoložljivost hrane

Minimalna raven samooskrbe v RS ni določena.

(2) ekonomska in fizična dostopnost hrane

V razmerah odprtega trga in svobodne trgovine nobena država ni 100 % samooskrbna.

(3) izkoristek/ustreznost hrane

(4) stabilnost preskrbe s hrano

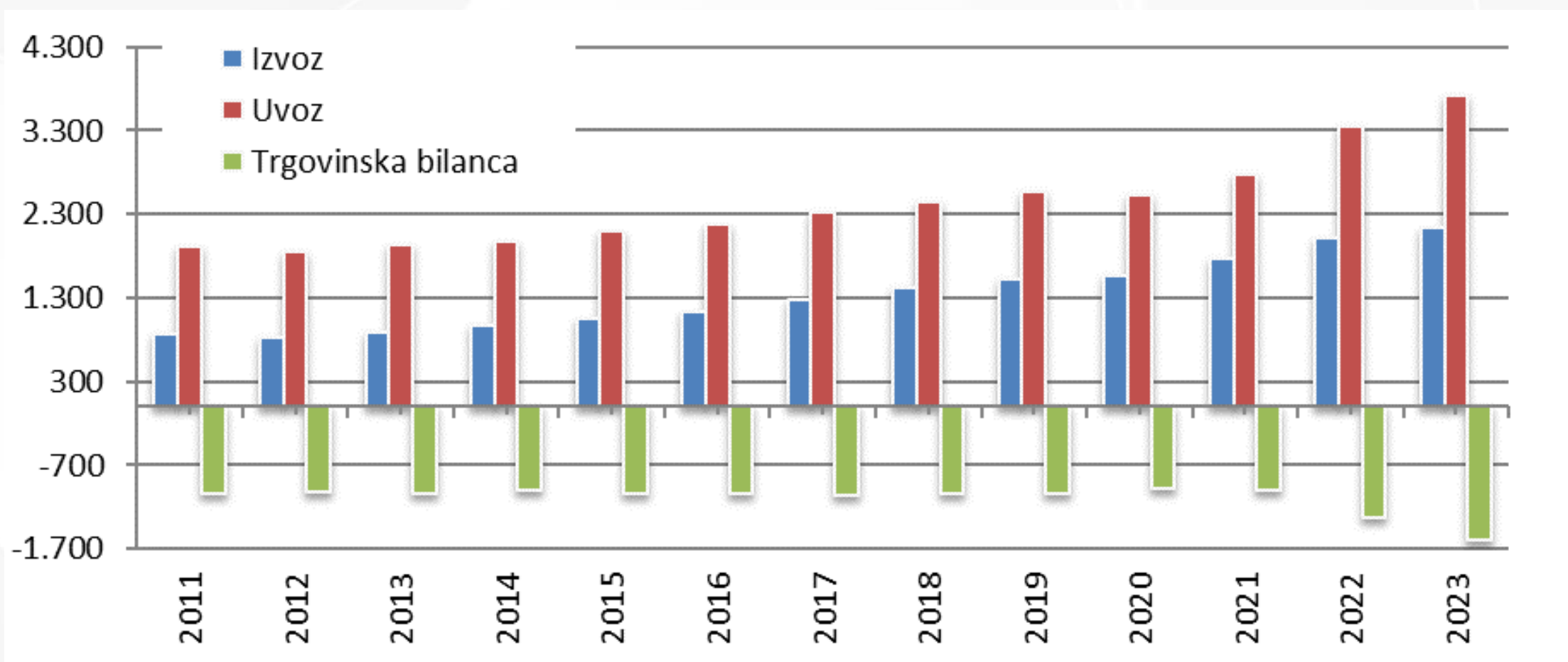
Temelj prehranske varnosti so kmetijska zemljišča (velika konkurenca zlasti za njivske površine v ravnini) in zaradi podnebne krize vedno bolj tudi dostop do vode.

Blagovna menjava agro-živilstva

Uvozna odvisnost SI na področju menjave agro-živilskih proizvodov

Vir: Kmetijski inštitut Slovenije in SURS

Izvoz v 2023

2,1 mrd EUR

Uvoz 2023

3,7 mrd EUR

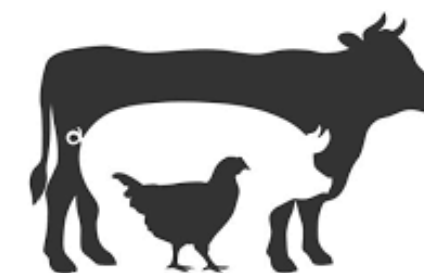
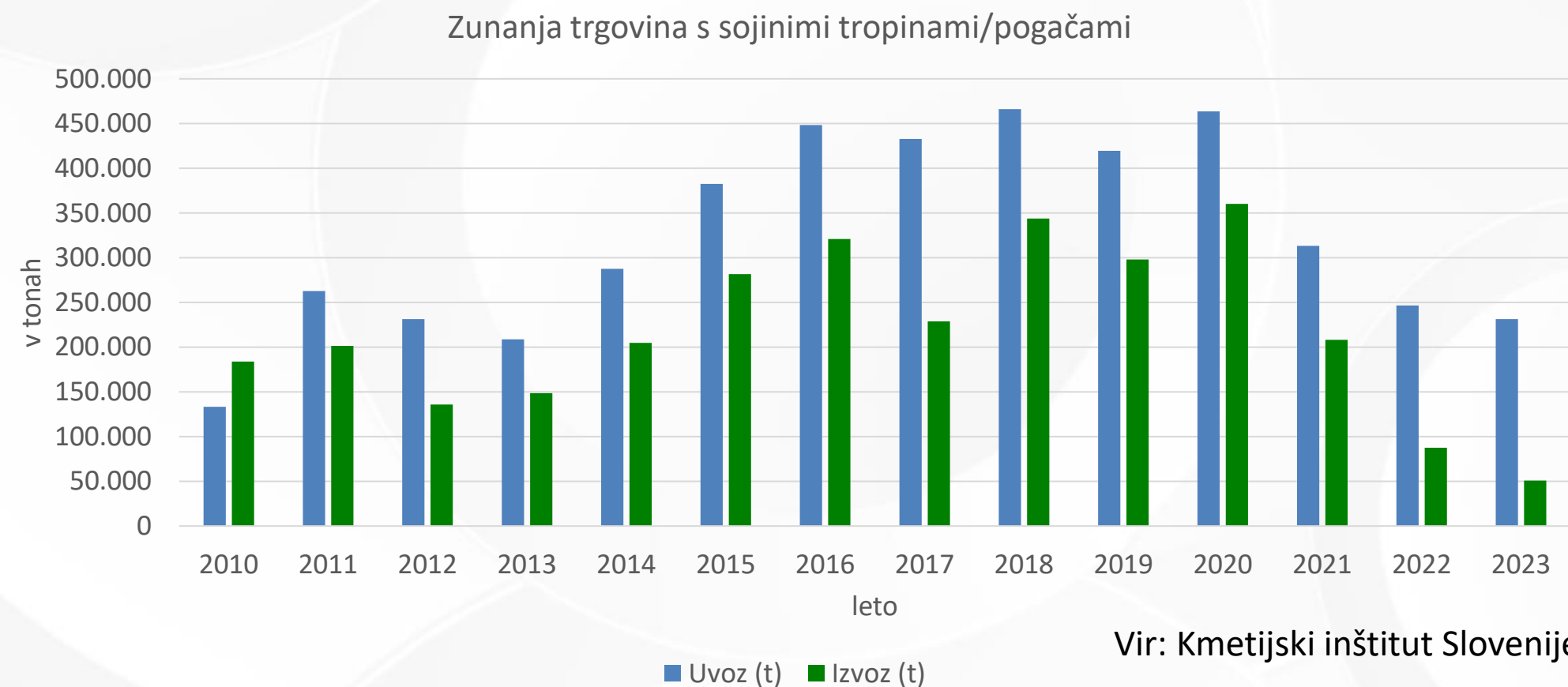
Bilanca = -1,6 mrd EUR

Na strani uvoza: za SI najpomembnejša zunanjetrgovinska partnerici Italija & Hrvaška (po 15 % v vrednosti).

- ✓ Slovenija je neto uvoznica agro-živilskih proizvodov ter močno vpeta v trg EU in mednarodne trgovinske tokove.
- ✓ **IZVOZ**: razna živila (20 %), mlečni proizvodi, jajca in med (13 %), pijače, alkohol, kis (10 %), meso in izdelki iz mesa (15 %).
- ✓ **UVOZ**: meso in mesni izdelki (12 %), sadje in vrtnine (13 %), proizvodi iz žit, moke, škroba ali mleka ter razna živila (po 8 %).
- ✓ Večina izvoza in uvoza agroživilskih proizvodov poteka z državami članicami EU (HR, IT, DE, HU, AT).

Uvoz ključnih vmesnih surovin

Odvisnost RS od uvoza KRME

Največji porabnik sojinih tropin je perutninarstvo, manj prašičereja in govedoreja.

- Točnega podatka o uvozu krme in o uvozni odvisnosti SI nimamo.** Krma je zelo širok pojem.
- Voluminozne krme na splošno ne uvažamo,** razen manjših količin posušene lucerne in nekaj slame za krmljenje.
- Samooskrba s koruzo,** ki je v Sloveniji najpomembnejše krmno žito, je **na ravni 103 %** (povprečje let 2019-2023). Koliko drugih žit uvozimo za namen krme ne vemo, saj nomenklatura ne ločuje žit za krmo od žit za ostale namene.
- Za namene krmljenja uvažamo že pripravljene krmne mešanice, oljne tropine in pogače** (predvsem sojine) ter **ostanke ŽPI,** kot so otrobi, pesni rezanci, pivske tropine.
- Če bi v Sloveniji predelali vse pri nas pridelane oljnice (sojino zrnje in ogrščico izvažamo), bi s pogačami/tropinami in krmnimi stročnicami pokrili **manj kot 10 % potreb živinoreje.** Smo torej odvisni od uvoza.

Vir: Kmetijski inštitut Slovenije

Uvoz ključnih vmesnih surovin

Odvisnost RS od fitofarmaceutskih sredstev v primeru krize večjih razsežnosti

- ❑ V letu 2023 je bilo danih v promet okvirno **710 ton** čistih aktivnih snovi, podatek se nanaša na čisto učinkovino v pripravku ob upoštevanju njenega deleža.
- ❑ V Sloveniji imamo **dva proizvajalca FFS: Cinkarna Celje d.d.**, ki proizvaja bakrov oksiklorid in **Albaugh TKI d.d.**, ki formulira FFS na način, da vse aktivne snovi uvozi. Proizvodnje samih aktivnih snovi ne izvaja (glifosat se ne proizvaja več - proizvodnja stoji). Z vidika odvisnosti, podjetje ne doprinaša k samooskrbi s FFS.
- ❑ Pri bakru poznamo več različnih bakrovih soli (bakrov oksiklorid, bakrov hidroksid in bakrov oksid), z vidika rabe pa med njimi ni večjih razlik, kar pomeni, da bi **potrebo po bakru lahko zagotovili v Sloveniji**. Celotna količina bakra, ki se je leta 2023 dala na trg je znašala **35.825 kg**.

Za normalno delovanje kmetijstva bi potrebovali **674,2 tone FFS**, ki bi jih lahko zagotovili **zgolj z uvozom**, seveda ob upoštevanju podobnih razmer in podobne strukture kmetijstva, kot je bilo v letu 2023.

Vir: UVHVVR

Uvoz ključnih vmesnih surovin

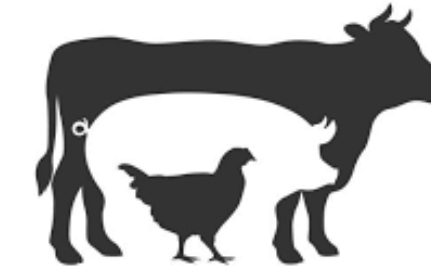
Možnosti optimizacije potreb po FFS

- Velik del FFS in predvsem bakra se v Sloveniji porabi v vinogradništvu, sadjarstvu in hmeljarstvu, okvirni deleži porabe na teh segmentih so: **65,1** % v vinogradništvu, **15,1** % v sadjarstvu in **3,5** % v hmeljarstvu.
- Od ostalih panog odpade 10,1 % na žitarice.
- Pri **žitaricah** in **vrtnarstvu**, katerih površine bi se ob kriznih razmerah povečale, bi se povečale zahteve po FFS na teh segmentih.
- Potrebno se je osredotočiti na FFS**, ki so ključna z vidika pridelave hrane (žitarice in zelenjadnice), predvsem **fungicidi in insekticidi**, v manjši meri herbicidi.

Večina FFS se porabi na kulturah, ki niso nujno potrebne za zagotavljanje prehranske varnosti v kriznih razmerah.

Uvoz ključnih vmesnih surovin

Odvisnost RS od veterinarskih zdravil v primeru krize večjih razsežnosti

- Veterinarska zdravila so **del blagovnih rezerv**. Na UVHVVR so skupaj s predstavniki veterinarske stroke za Zavod za blagovne rezerve (ZBZ) pripravili nabor najbolj nujnih zdravil, ki bi bila potrebna v primeru izrednih razmer. Zaloge naj bi zadostovale za en mesec.
- Veterinarska zdravila hranijo **veletrgovci**, ki tudi obnavljajo zaloge.
- V primeru hude krize je zaradi **nedostopnosti do zdravil** za uporabo pri živalih pričakovati **večje probleme z obvladovanjem bolezni**, v prvi vrsti z izvajanjem nujno potrebne **imunoprofilakse** (zaščitna cepljenja živali proti boleznim), izvajanjem **diagnostike** in nenazadnje samega **zdravljenja** bolnih živali.
- Zmanjšanje rej, do katerih bi v določeni meri najbrž prišlo, pa je **odvisno od številnih dejavnikov**, ne samo od razpoložljivosti veterinarskih zdravil (npr. dostopnosti do krme).

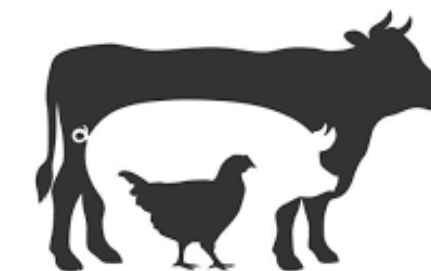

V primeru izrednega dogodka bodo najbolj prizadete **intenzivne panoge živinoreje**, kot so pitanje perutnine, govedoreja in tudi prašičereja.

Vir: UVHVVR

Uvoz ključnih vmesnih surovin

Možnosti optimizacije rabe veterinarskih zdravil

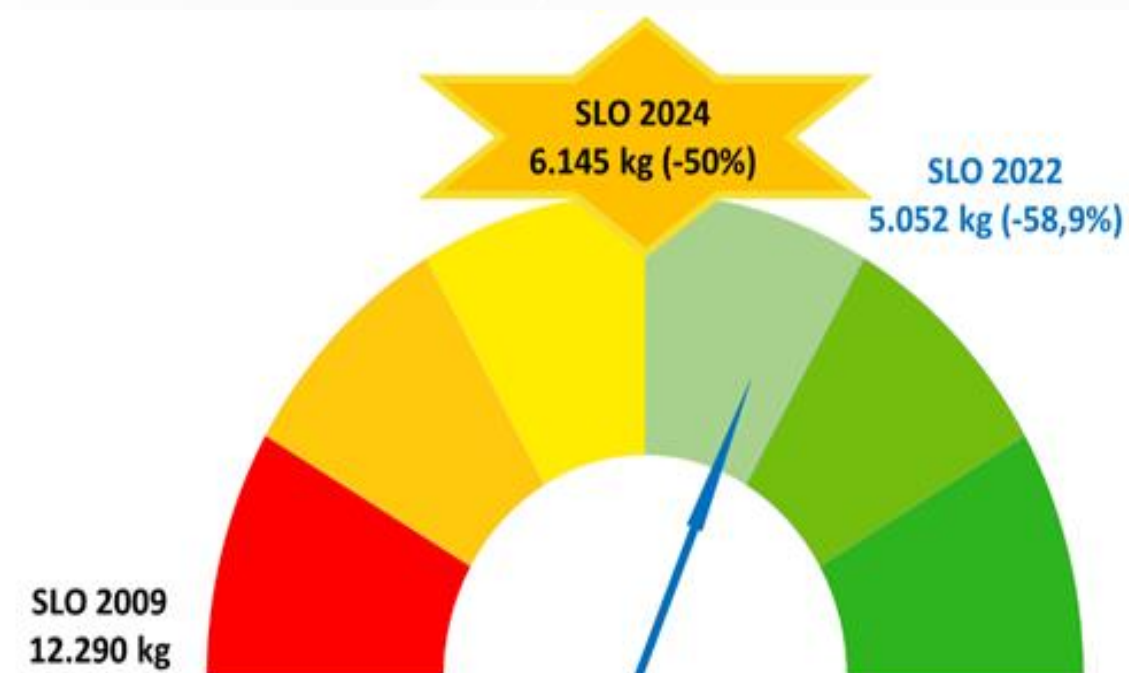

- ❑ Na področju zdravja živali se vse več pozornosti namenja optimalni oskrbi (dobrobiti) živali, biovarnosti, imunoprofilaksi, higieni ter uporabi alternativ.
- ❑ Zmanjšanje rabe protimikrobnih zdravil je eden od ciljev Strategije „od vil do vilic“ (F2F), ki je del Evropskega zelenega dogovora.
- ❑ Cilj F2F Strategije je doseči **50-odstotno zmanjšanje** skupne prodaje protimikrobnih zdravil v državah članicah EU za rejne živali in živali v akvakulturi v primerjavi s podatki iz leta 2018 (118,3 mg/PCU) do leta 2030 (59,2 mg/PCU).
- ❑ Državna strategija »**Eno zdravje**« za obvladovanje odpornosti mikrobov (2019 – 2024) predvideva cilj **50-odstotnega zmanjšanja** porabe zdravil pri živalih do leta 2024 v primerjavi z letom 2009.

Manjša uporaba antibiotikov pri živalih je relevantna z več vidikov, ne le odzivanja na izredne razmere. S takim pristopom se znižuje tveganje za mikrobno odpornost pri ljudeh in živalih, kar je v EU in globalno velik javnozdravstveni problem.

Vir: UVHVVR

V Sloveniji se je skupna prodaja protimikrobnih zdravil za uporabo pri živalih od leta 2009 do 2022 zmanjšala za 58 %, z 12.290 kg na 5.052 kg.

Oskrba s semenom

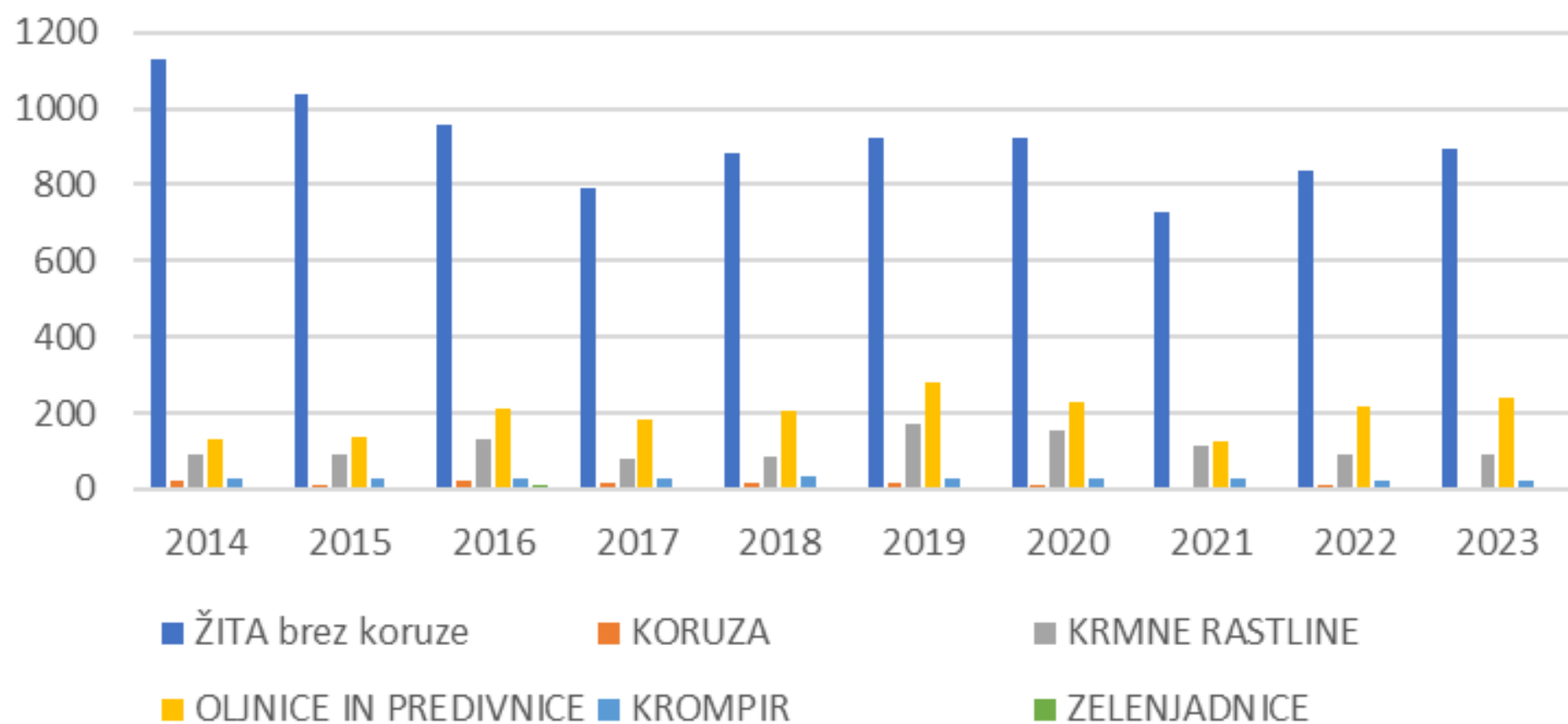
Slovenija je zelo odvisna od uvoza semena poljščin in zelenjadnic.

PRIDELAVA SEMENA V SLOVENIJI

- ✓ Pridelava uradno potrjenega semena je v Sloveniji upadla za več kot 50 %, z 2.500 ha v letu 2000 na 1.410 ha v letu 2019 in na zgolj 995 ha v letu 2021. V letih 2022 in 2023 smo beležili rahlo povišanje površin pridelave semena.
- ✓ Največ se pridelujejo semena žit, njihov delež v celotni semenski pridelavi je 60 %.
- ✓ Za slovenski trg pridelamo dovolj semena konoplje, oljne ogrščice ter oljne repice.
- ✓ Samooskrba s SI semenom ječmena, ovsa, tritikale, ajde in pšenice ne zadošča niti za 50 % pokritje posejanih površin.
- ✓ Z domačo pridelavo semena koruze lahko posadimo le 2 % njiv, namenjenih pridelavi te poljščine. S pridelavo semenskega krompirja pokrijemo le 9 % potreb po tem semenu.
- ✓ S pridelavo semenskega krompirja pokrijemo le 9 % potreb po tem semenu.

Površine (ha) pridelave certificiranega semena v Sloveniji 2014 - 2023

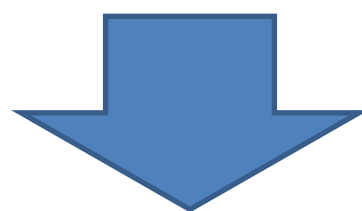
Oskrba s semenom

Slovenija je zelo odvisna od uvoza semena poljščin in zelenjadnic.

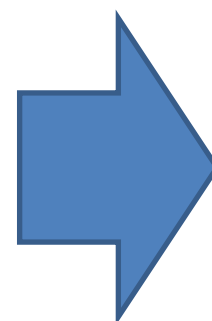
RAZLOGI ODVISNOSTI

- Dostopnost do kvalitetnega semena na skupnem trgu EU
- Manj ugodni pogoji za semenarstvo v Sloveniji
- Nekonkurenčnost pridelave semena v Sloveniji
- Ne-interes semenarskih hiš in nezaupanje v verigi
- Premajhno zavedanja o pomenu certificiranega semena, tudi lokalnih sort

STRATEŠKI CILJI

- ✓ Ohranjanje in trajnostna raba rastlinskih genskih virov
- ✓ Krepitev selekcije in žlahtnjenja SI sort
- ✓ Zagotavljanje kakovostnega semena produktivnih sort
- ✓ Povečanje obsega semenarske pridelave
- ✓ Povečanje uporabe uradno potrjenega semena za setev

POTREBNA OKREPITEV:

- ✓ sistema spremljanja zalog in bilance semena
- ✓ raziskav in strokovnih nalog
- ✓ sodelovanja v verigi žlahtnitelj-semenar-kmet-potrošnik
- ✓ podpor vzdrževalcem in pridelovalcem lokalnih sort
- ✓ podpor za setev lokalnih sort

Pomen uporabe
certificiranega
semena

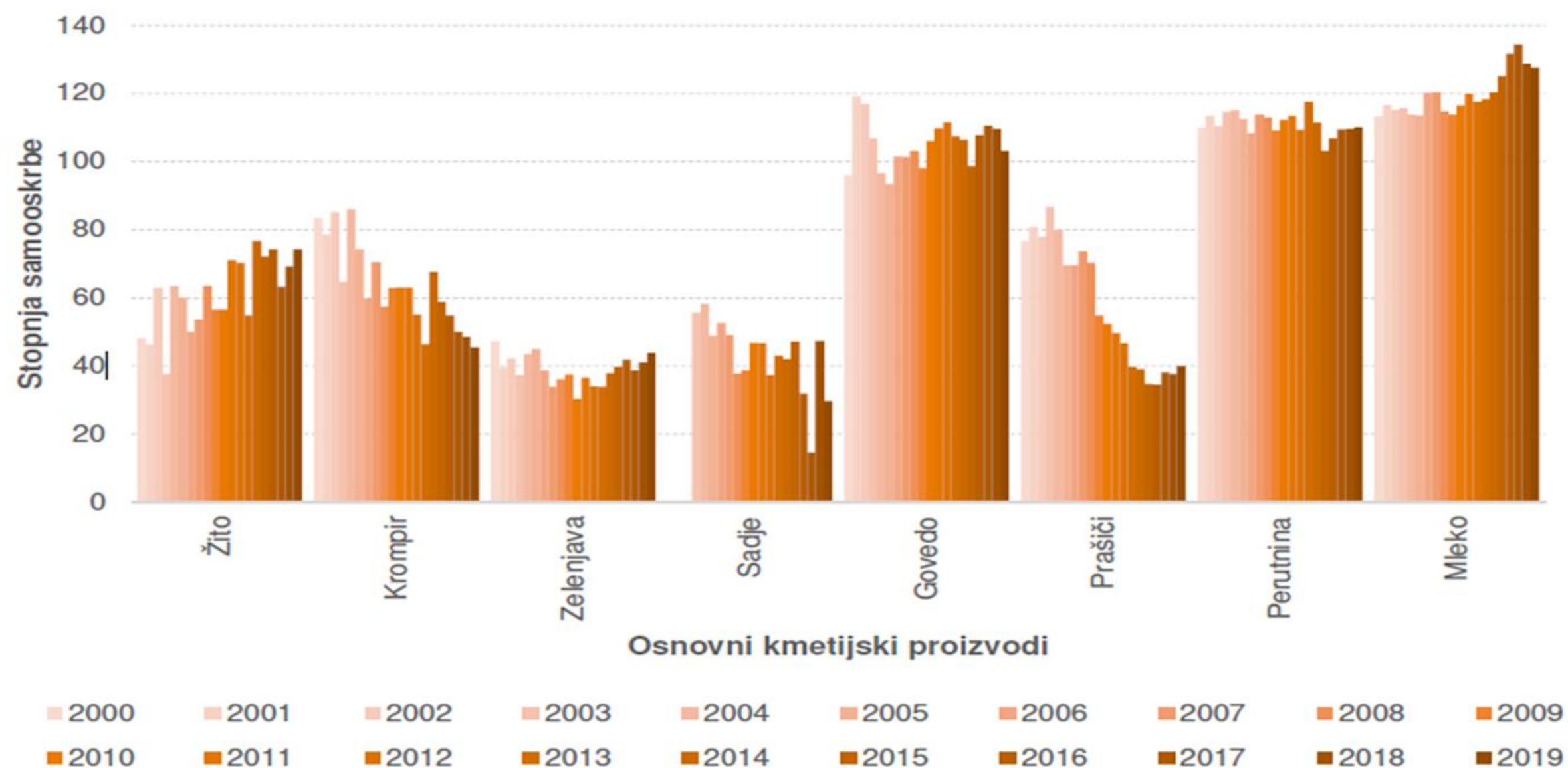

Že od nekdaj pri nas velja rek:
"Kakršna setev, takšna žetev."
Setev dobrega semena je najučinkovitejši
in najcenejši ukrep za uspešno pridelovanje
kmetijskih rastlin!

Stopnja samooskrbe od leta 2000

Stopnja samooskrbe skozi čas od leta 2000

✓ Goveje meso, perutnina in mleko so ključni proizvodi.

PREHRANSKA SAMOOSKRBA kaže razmerje med **domačo proizvodnjo** in **domačo porabo hrane**.

Najpogosteje se za določitev stopnje uporabijo količine ali denarna vrednost hrane.

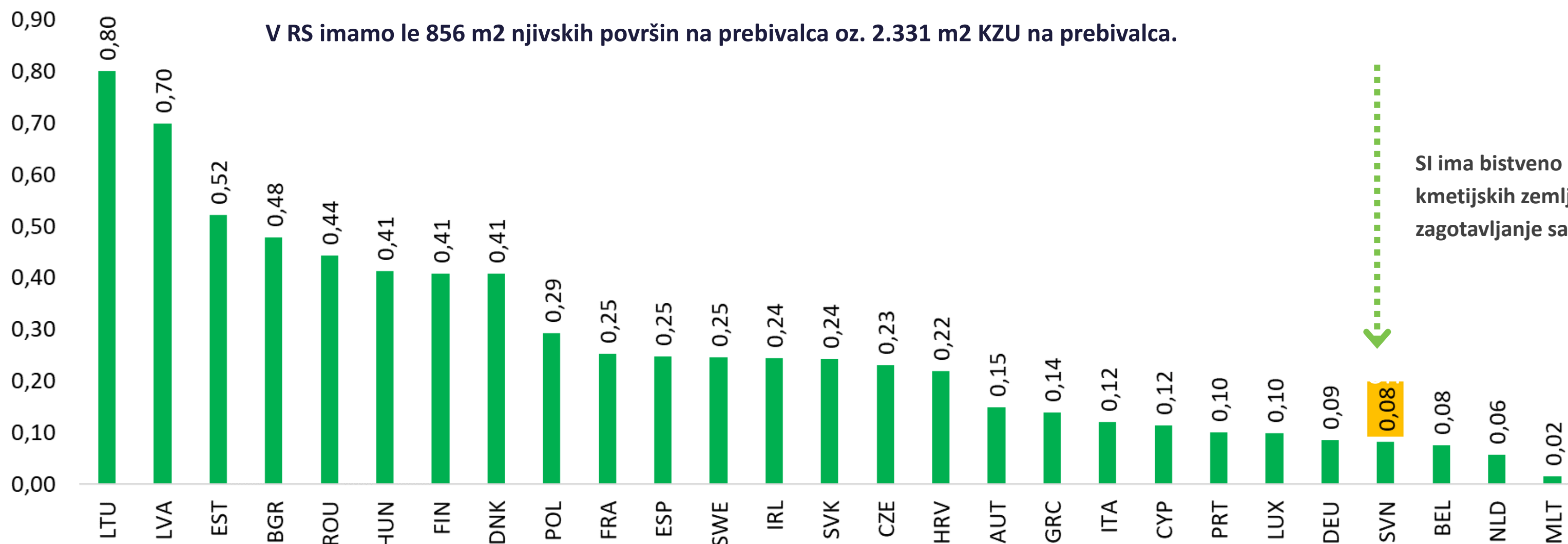
100 % stopnja samooskrbe pomeni, da država s svojo proizvodnjo pokrije vse domače potrebe za hrano.

VIR: Računsko sodišče RS

Stopnja samooskrbe v pogojih neoviranega delovanja trga (EU in širše). Neomejen uvoz ključnih surovin: FFS, nafte, semen, veterinarskih zdravil...

Obseg kmetijskih zemljišč per capita

Kmetijska zemljišča/prebivalca

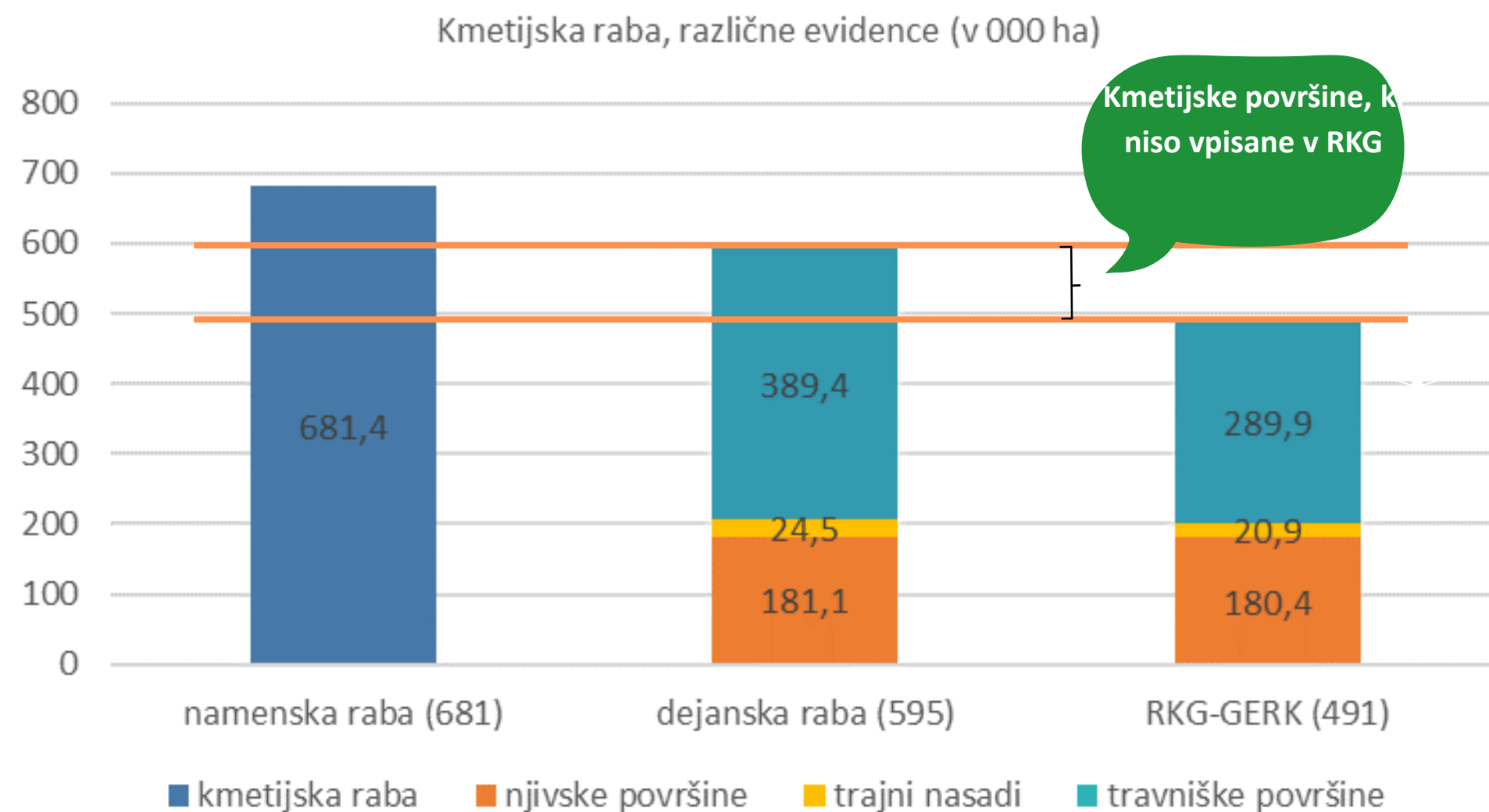
SI ima bistveno premalo kmetijskih zemljišč v uporabi za zagotavljanje samooskrbe.

Vir: EUROSTAT, 2020

- ✓ **Kmetijska zemljišča so strateška dobrina, ki jo je treba varovati za zagotavljanje prehranske varnosti.** Številne države, skladi, multinacionalke že vrsto let po svetu intenzivno kupujejo rodovitna kmetijska zemljišča. RAZLOG: stabilni donosi, odpornost na inflacijo, omejena tveganja...

Obseg kmetijskih zemljišč

Vir: MKGP, 2024

po namenski rabi (glede na prostorske načrte): nekaj več kot **681.000 ha** kmetijskih zemljišč

po dejanski rabi (glede na letalske posnetke): dobrih **595.000 ha** kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU),

glede na RKG-GERK (glede na površine, ki jih kmetijska gospodarstva prijavijo zaradi uveljavljanja ukrepov kmetijske politike ali zaradi zakonskih obvez): okrog **491.000 ha** KZU.

Kmetijska zemljišča so:

- omejen naravni vir
- edini vir proizvodnje hrane za ljudi in živali
- nenadomestljiv vir
- neobnovljiv naravni vir

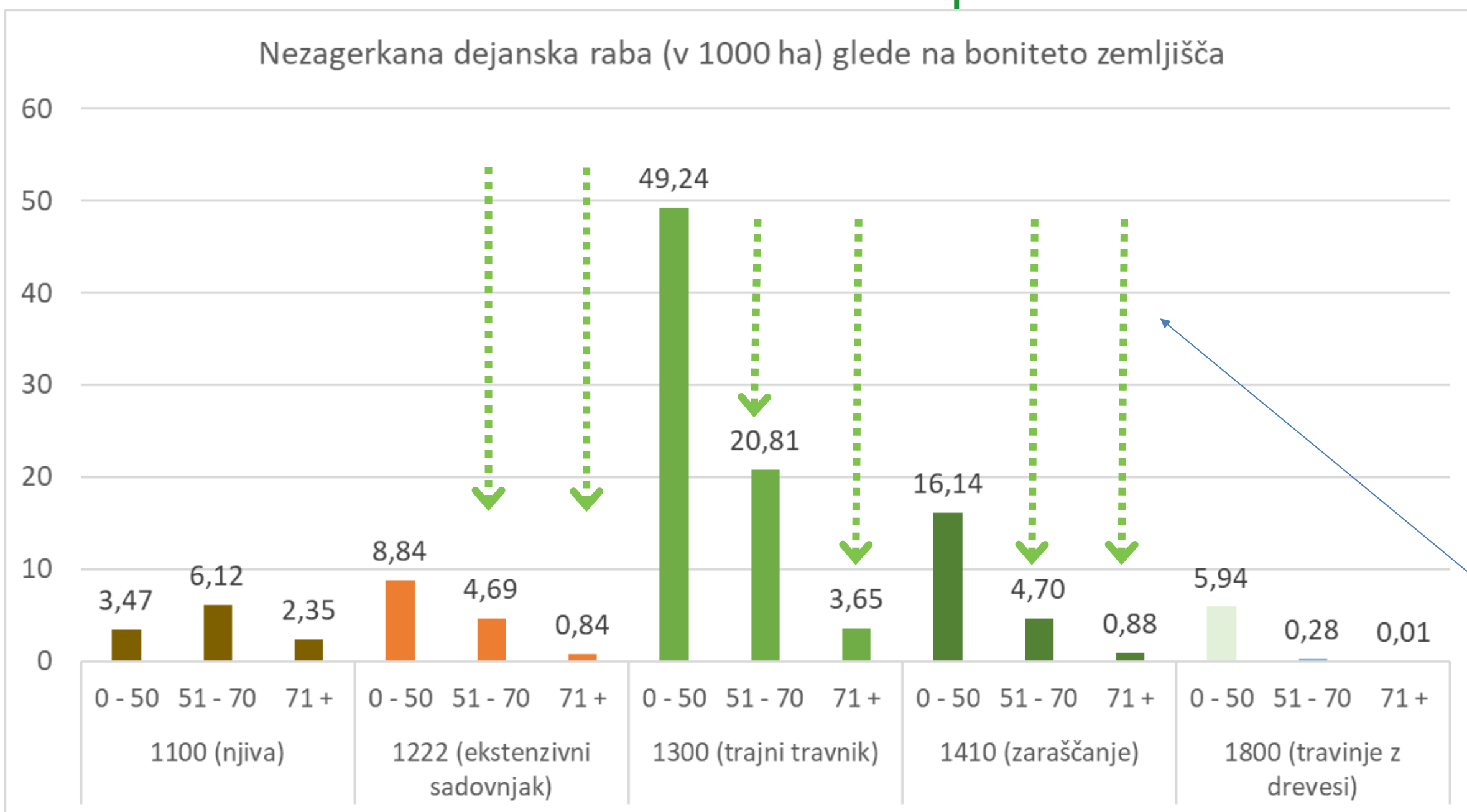
5 % KZU (366.131 ha) se nahaja na območjih s težjimi pogoji za kmetijsko dejavnost (OMD). Kar 47 % vseh njiv se nahaja v OMD.

Kmetijska zemljišča, ki niso vpisana v RKG-GERK

Potencial: Kmetijska zemljišča, ki niso vpisana v RKG - GERK

Vir: MKGP, 2024

✓ Površine, ki niso vpisane v RKG GERK, so potencial z vidika bolj intenzivne rabe.

✓ Skupno je največ površin, ki niso vpisane v RKG – GERK:

- ✓ travinje,
- ✓ ekstenzivni sadovnjaki in
- ✓ zaraščene površine.

➔ tu je na površinah z najvišjimi bonitetami možen največji preskok z vidika intenzivnosti obdelave (pod pogojem, da zemljišča niso pod režimi varovanja)

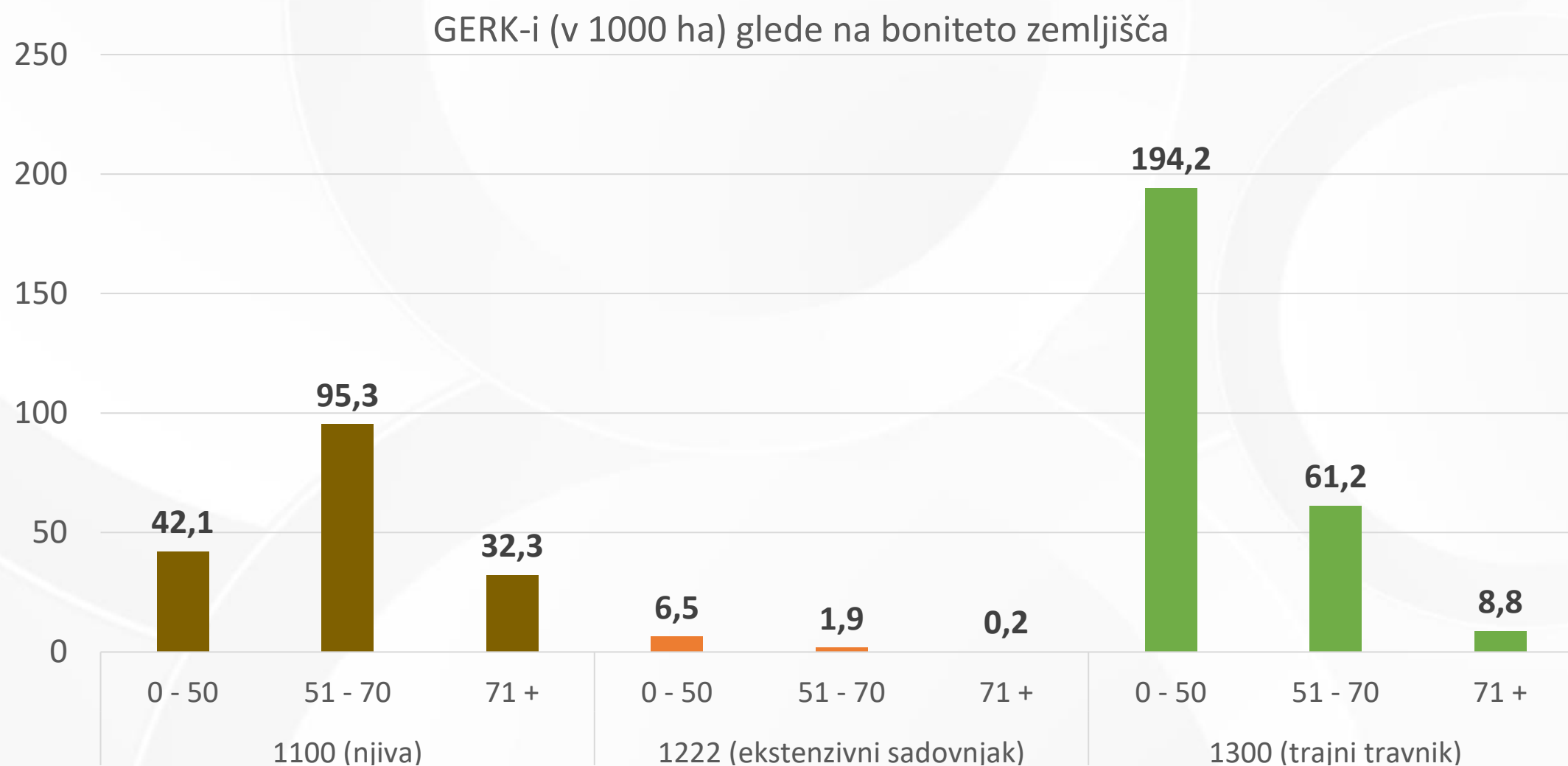
● Obseg teh površin, ki niso vpisane v RKG GERK, in imajo boniteto + 50, znaša

To je nekoliko več, kot znaša obseg njivskih površin (26.000 ha) v lasti Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS

cca. 35.500 hektarov

Boniteta kmetijskih zemljišč

Razredi kmetijskih zemljišč po BONITETI

✓ Glavnina njiv v SI se nahaja na najbolj kakovostnih kmetijskih zemljiščih.

✓ Njive so največji potencial z vidika prehranske varnosti - žal pa tudi predmet intenzivne pozidave.

✓ Potencial je tudi travinje, vendar pa za preoravanje trenutno

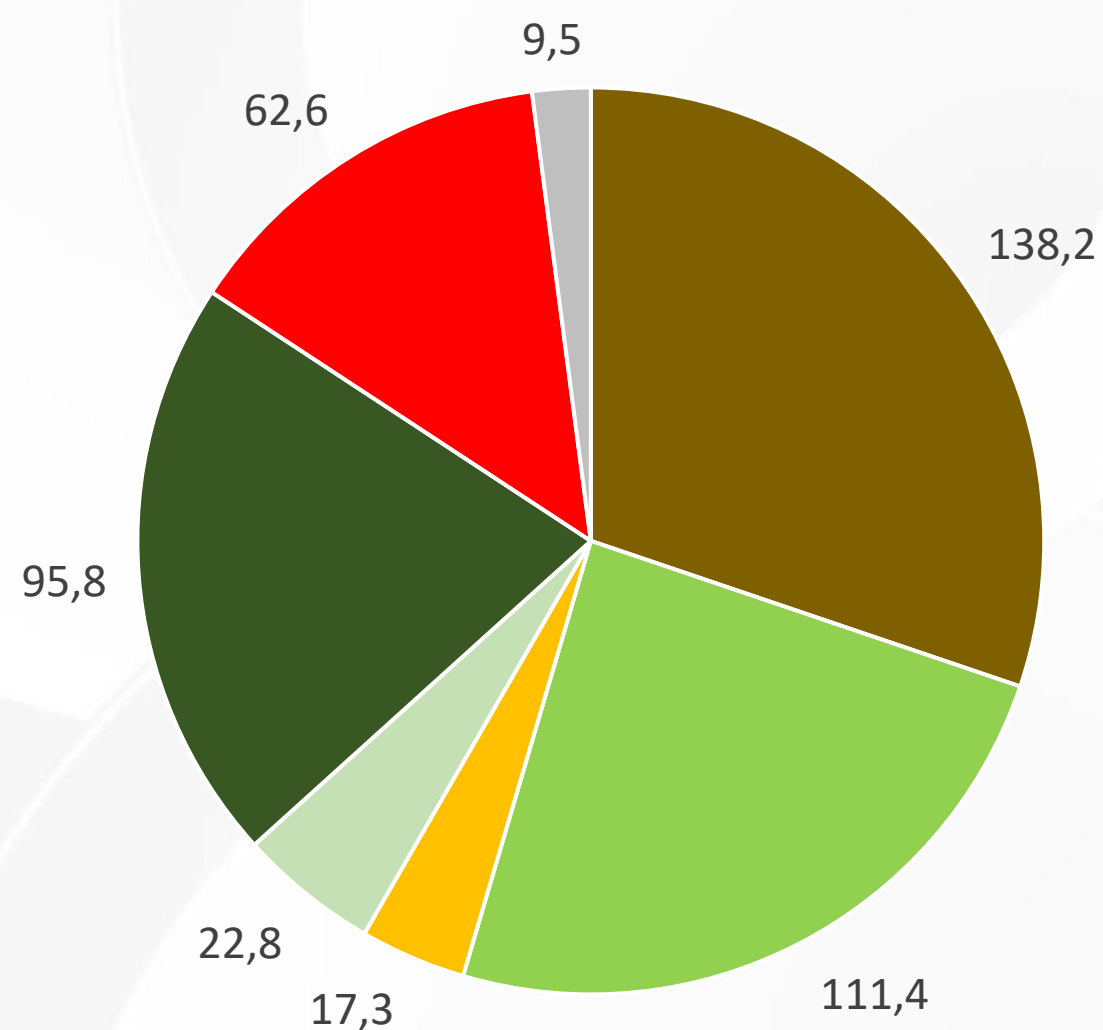
- bodisi ni potrebe,
- lahko ima kmetija drugačno usmeritev ali pa
- preoravanje ni dovoljeno zaradi zahtev varovanja, ki izhajajo iz nacionalnih ali EU predpisov.

Boniteta kmetijskih zemljišč

Dejanska raba KZ na najboljših bonitetah

Dejanska raba na bonitetah 51 - 100 (v 1000 ha)

Orno zemljišče

Trajno travinje

Trajni nasad

Kmetijsko - širše

Gozd

Pozidano in sorodno

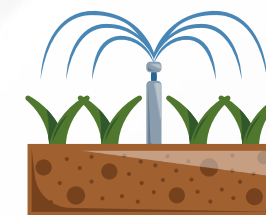
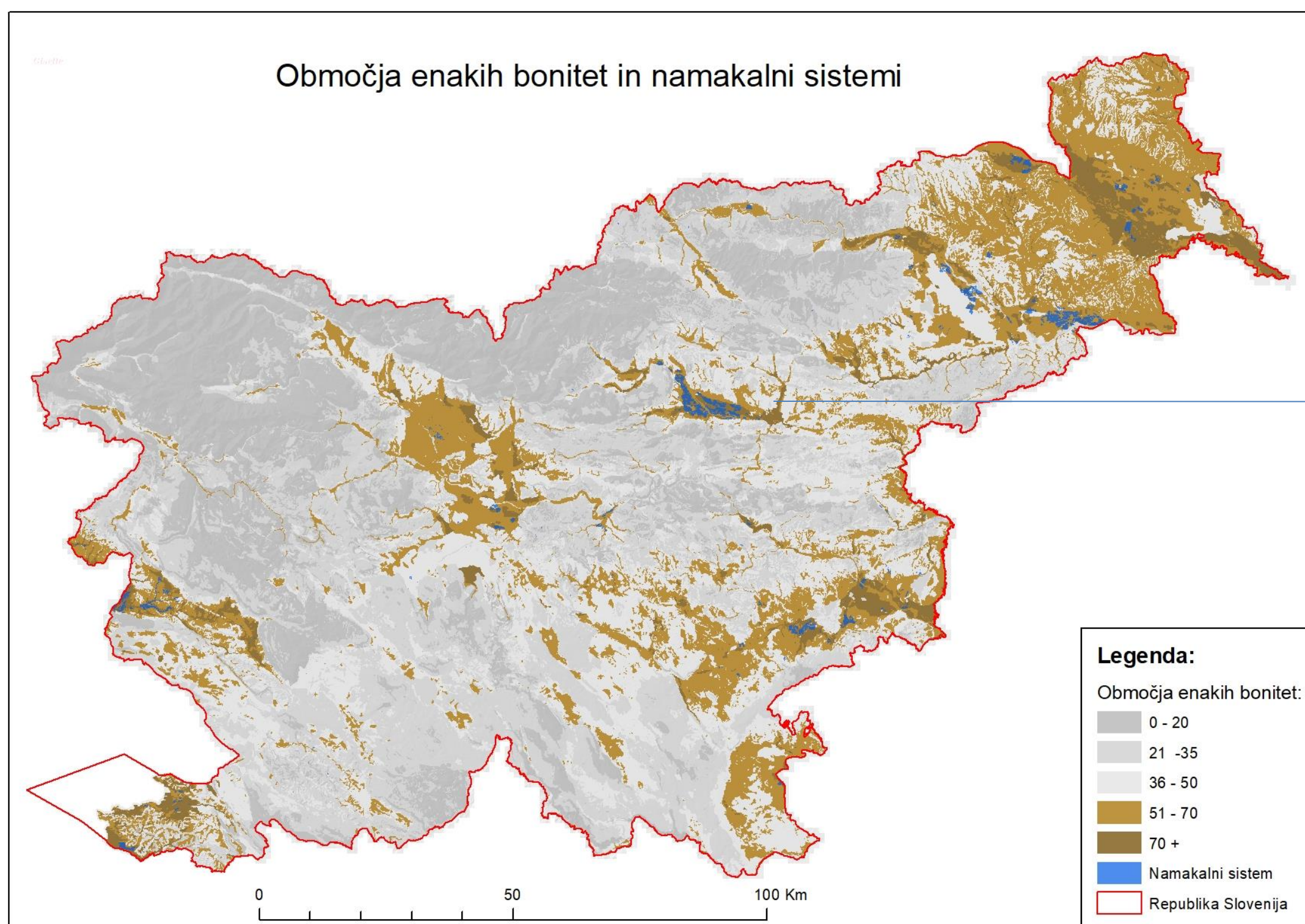
Ostalo

✓ Največ kmetijskih zemljišč, ki imajo najvišjo boniteto, se dejansko uporablja za njive.

✓ Hkrati pa je zelo velik tudi delež travnikov, ki se nahajajo na kmetijskih zemljiščih z najvišjimi bonitetami.

Namakanje kmetijskih zemljišč

Lokacije namakalnih območij v SI glede na boniteto KZ

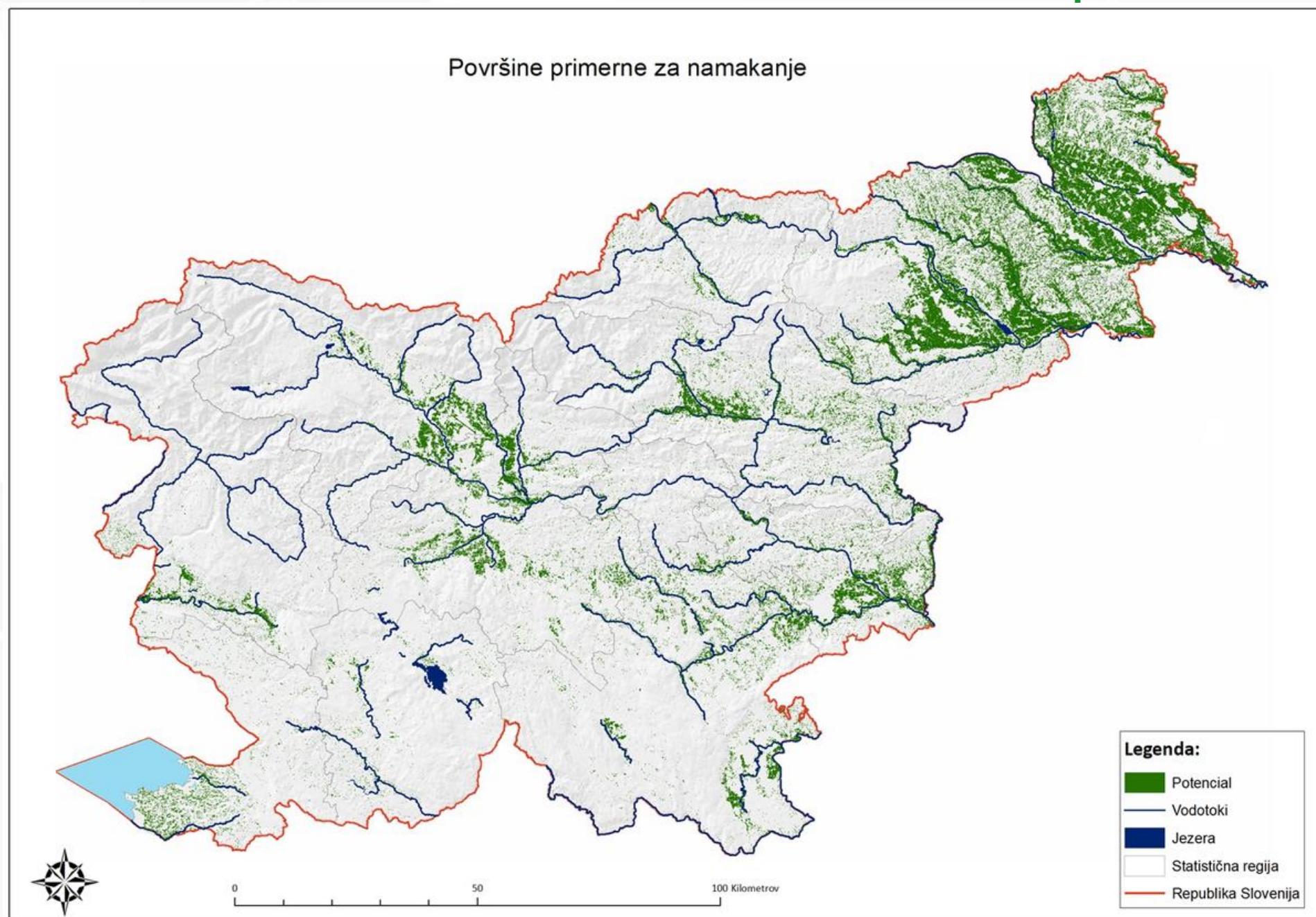
- ✓ Obseg površin, pripravljenih za namakanje v SI: 6.500 ha, od tega 2.500 ha za namakanje hmelja.
- ✓ V Sloveniji je delež za namakanje pripravljenih zemljišč glede na KZU med **nižjimi znotraj držav članic EU**, in sicer je znašal **1,1 % v letu 2020**.

Največ namakanih površin je v Savinjski dolini = hmelj

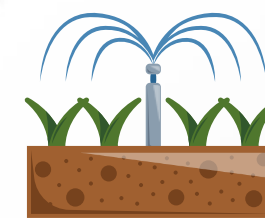

Površine, primerne za namakanje

Lokacije POTENCIALNIH namakalnih območij v SI

- ✓ **Potencial za namakanje:** V Sloveniji imamo veliko potenciala za namakanje kmetijskih zemljišč, saj veliko kvalitetnih kmetijskih zemljišč leži neposredno ob vodotokih ali zadrževalnikih.
- ✓ Zgolj z izrabo vseh podeljenih vodnih pravic iz koncesijskih pogodb bi lahko namakali okoli **100.000 ha** kmetijskih zemljišč (npr. Brežice, Vipavska dolina, Podravje).
- ✓ Potencial kmetijskih zemljišč v Sloveniji za namakanje znaša **221.355 ha**, od tega je **182.147 ha njiv**.

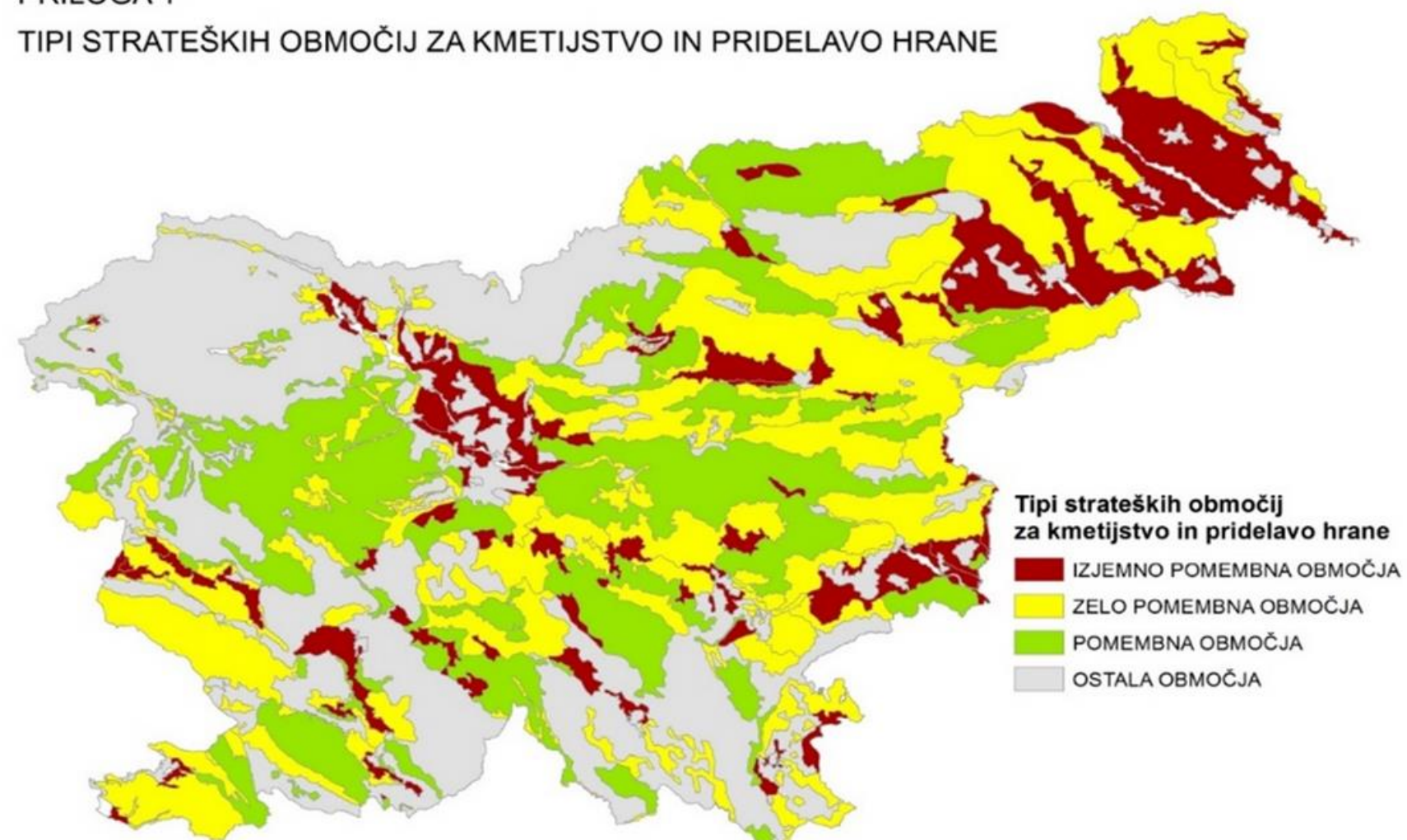
POZOR: to so potencialna območja (in hektari), ob optimalni rabi vodnega potenciala, vendar pa bi bilo izmed teh treba določiti tiste površine, kjer bi bila investicija v NS res smiselna ([tudi glede na podnebne projekcije](#)).

Strateška območja za proizvodnjo hrane

Tipi strateških območij za kmetijstvo in pridelavo hrane

PRILOGA 1

TIPI STRATEŠKIH OBMOČIJ ZA KMETIJSTVO IN PRIDELAVO HRANE

Vir: Strokovna podlaga za pripravo uredbe, ki bo določala območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo

Merilo 1 : 1.000.000

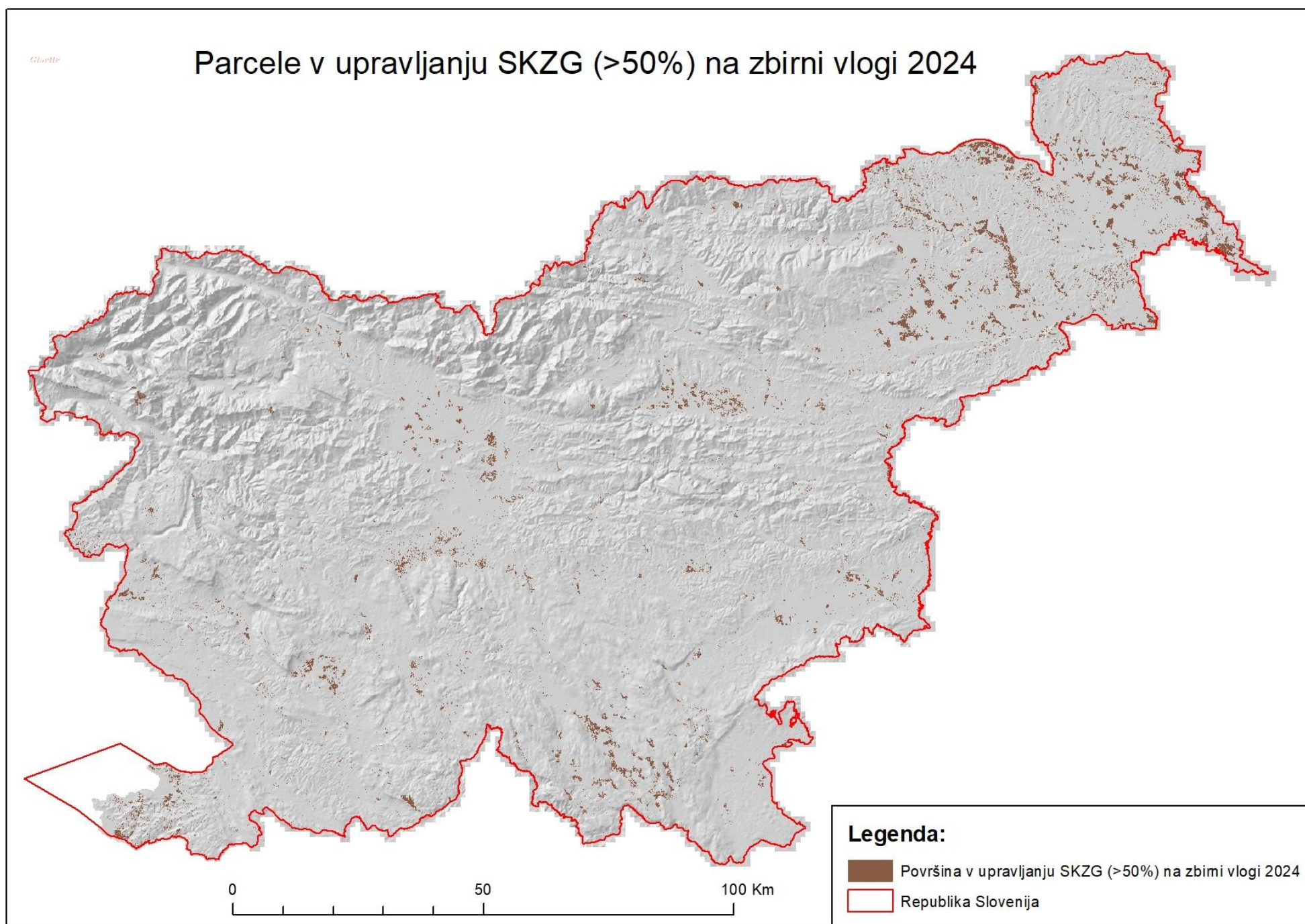
*Državna meja Republike Slovenije z Republiko Hrvaško je predmet arbitraže.
Območja uredbe so določena na podlagi evidenc, ki jih hrani in vzdržuje Geodetska uprava Republike Slovenije.

- ✓ Pomemben del strateških območij se nahaja v ravninskih predelih, kjer se za kmetijska zemljišča potegujejo tudi drugi interesi.

Kmetijska zemljišča v lasti RS

Prostorski prikaz državnih KZ, kjer je Sklad > kot 50 % lastnik in so prijavljena na zbirni vlogi 2024

Sklad gospodari s 3,6 % vseh površin v RS.

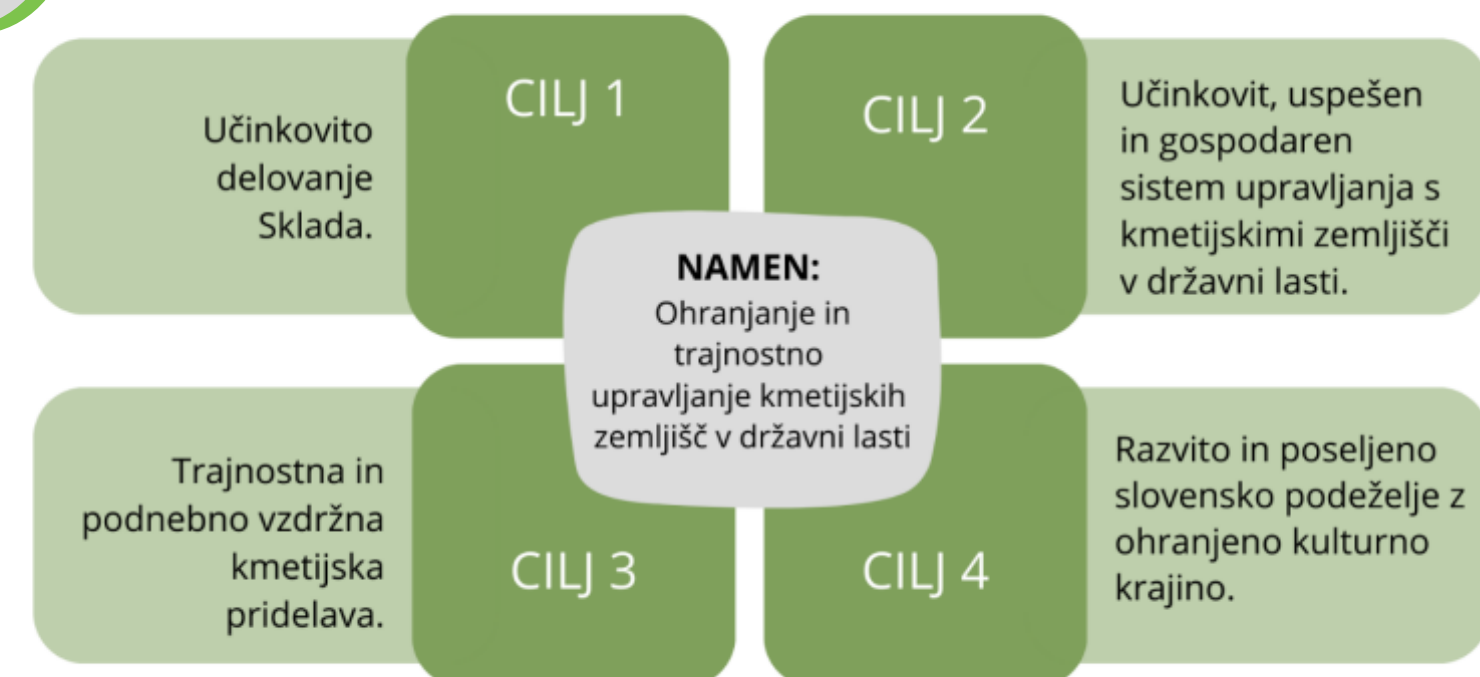
Od vseh kmetijskih zemljišč v RS Sklad gospodari z 9,2 % kmetijskih zemljišč.

Površina vseh zemljišč v gospodarjenju Sklada znaša cca. 73.000 ha zemljišč, od tega znaša površina kmetijskih zemljišč cca. 61.000 ha, od tega je slaba polovica njiv.

Vizija Sklada 2023-2027

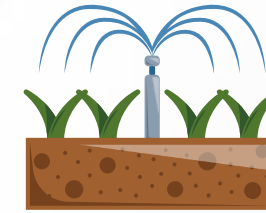
Koliko hrane lahko pridelamo na njivskih površinah v lasti RS?

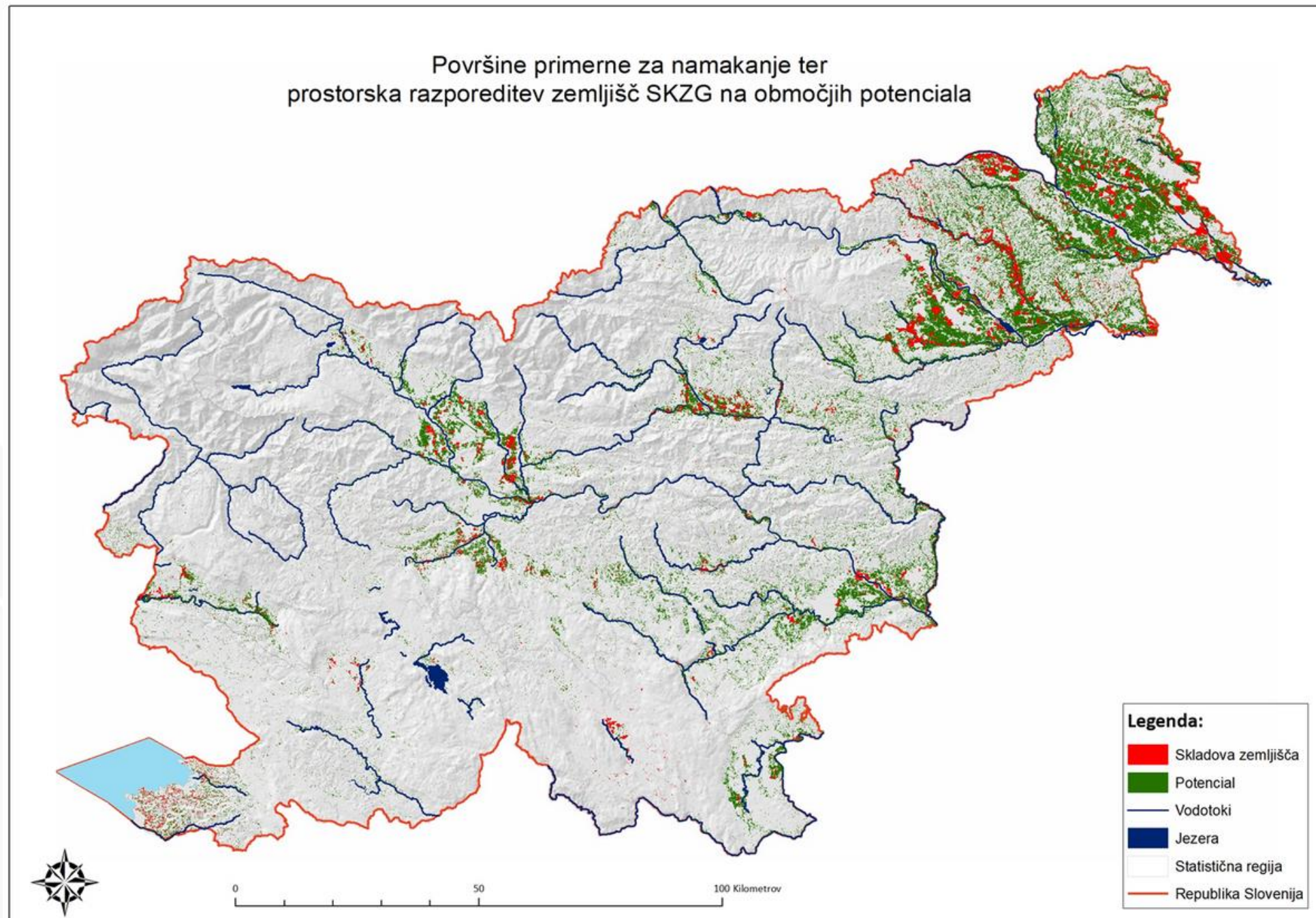
- A) Javni zavodi: vanje vključenih 600.000 ljudi, od tega lahko ocenimo, da se cca. 288.000 ljudi v javnih zavodih polno prehranjuje.
- B) Državnih kmetijskih zemljišč je cca. 60.000 ha, od tega 27.000 ha njivskih površin.
- C) Na teh površinah bi lahko pridelali:
- Na 27.000 ha njiv: 156.600 ton pšenice (če bi na vseh njivskih površinah gojili pšenico s povprečnim donosom 5,8 t/ha)
 - Na 30.000 ha travinja: 120.000 ton sena (če bi na vseh travniških površinah gojili seno za prehrano živali z donosom 4 t/ha)
 - S tako pridelavo pšenice bi lahko pokrili letno potrebo vseh Slovencev po kruhu
 - S tako pridelavo sena bi lahko pokrili ¼ letnih potreb vseh Slovencev po mesu
 - OPOMBA: na teh zemljiščih se izvaja pridelava različnih kultur, v izračun je vzeta predpostavka po gojenju dveh najbolj pomembnih kultur

Kmetijska zemljišča v lasti RS & možnost namakanja

Prostorski prikaz državnih KZ in površin, primernih za namakanje

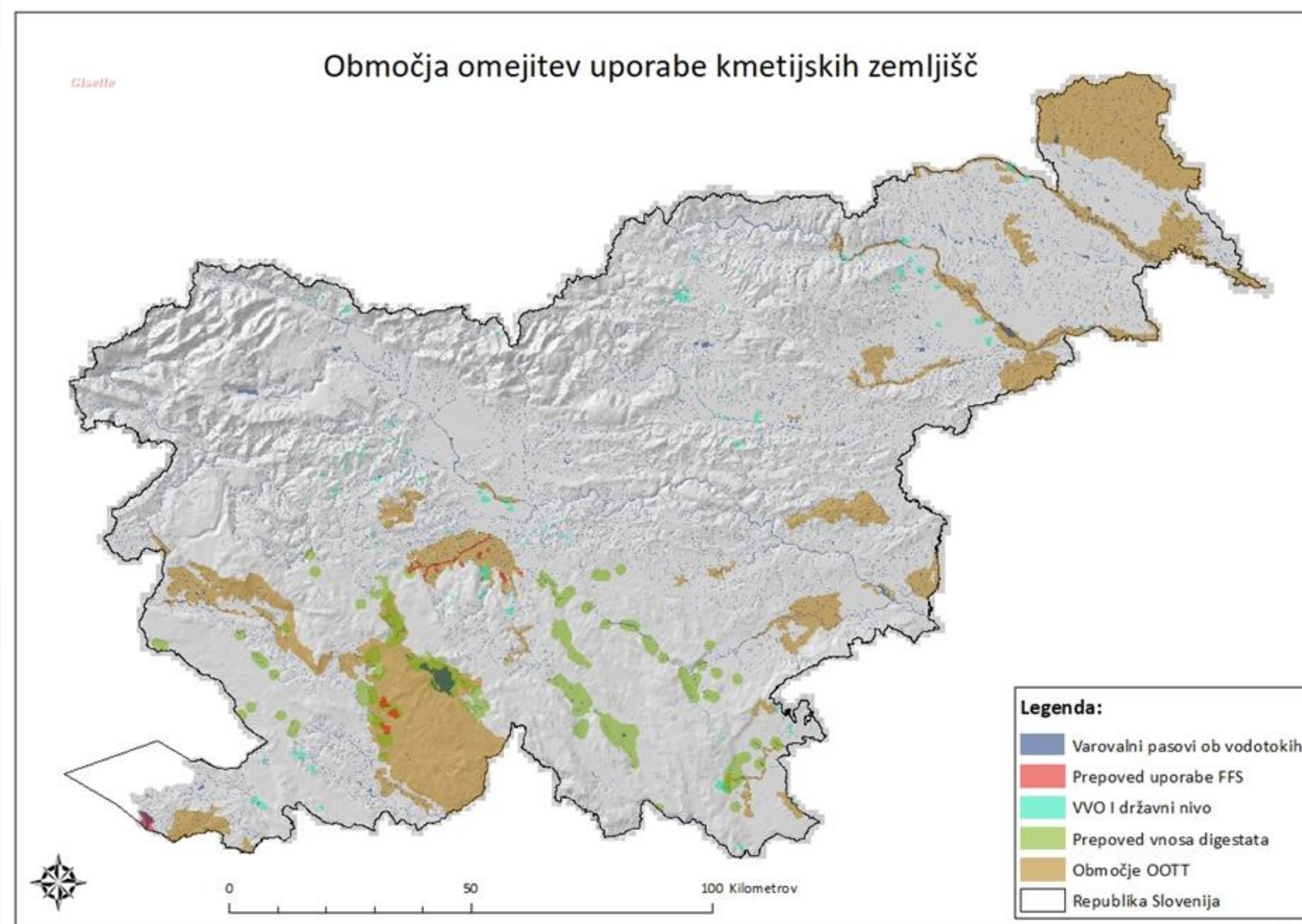

- ✓ Vzpostavljanje državnih namakalnih sistemov (upravljanje z obstoječimi ter gradnja novih) je ena od prednostnih nalog Sklada.
- ✓ Na Skladovih zemljiščih je okvirno **3.800** ha namakalnih sistemov.
- ✓ V letu 2022 je Sklad dobil ustrezno zakonsko pravno podlago, da lahko sam gradi **NOVE** državne namakalne sisteme.

Kmetijska zemljišča pod različnimi režimi varovanja

Prostorski prikaz omejitev uporabe kmetijskih zemljišč kot posledica območij posebnih varovanj

- ✓ Del KZU se nahaja na območjih, ki so zaradi okoljskih vidikov deležna posebne obravnave, zato zanje veljajo določene omejitve rabe.
- ✓ Omejitve lahko zelo različne in da nimajo vse enakega vpliva na izvajanje kmetijske dejavnosti

Na kmetijskih zemljiščih torej obstajajo različne omejitve – te so lahko:

- **A) naravne** (nagibi, erozija, nadmorska višina, kakovost tal, lega itd.) ali
- **B) zakonsko predpisane** zaradi varovanja voda in ohranjanja narave.

Kako uporabljamo kmetijska zemljišča v RS?

Njive v SI se v pretežni meri uporabljajo za koroza in druge krmne rastline.

Koroza se kot glavni posevek prideluje na 40 % vseh njivskih površin v SI, prijavljenih na zbirni vlogi v letu 2024.

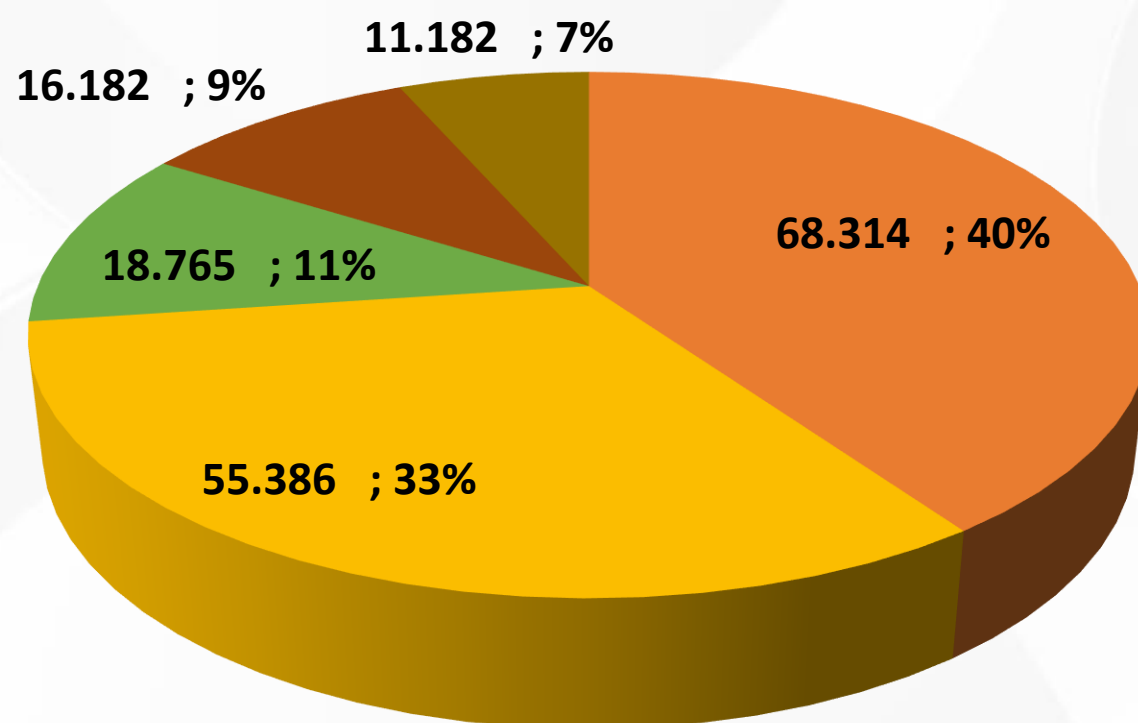

Podobno je tudi na državnih kmetijskih zemljiščih, kjer se koroza prideluje na 37 % vseh zemljišč.

Tudi analiza 14 večjih kmetijskih podjetij kaže na velik pomen koroze, saj se ta prideluje na približno 1/3 njivskih površin, ki jih upravljajo.

Zbirna vloga 2024 - GLAVNI POSEVEK

■ KOROZA ■ ŽITO brez koroze ■ METULJNICA/UGODILKA/OKOPAVINA ■ TRAVE ■ OSTALO

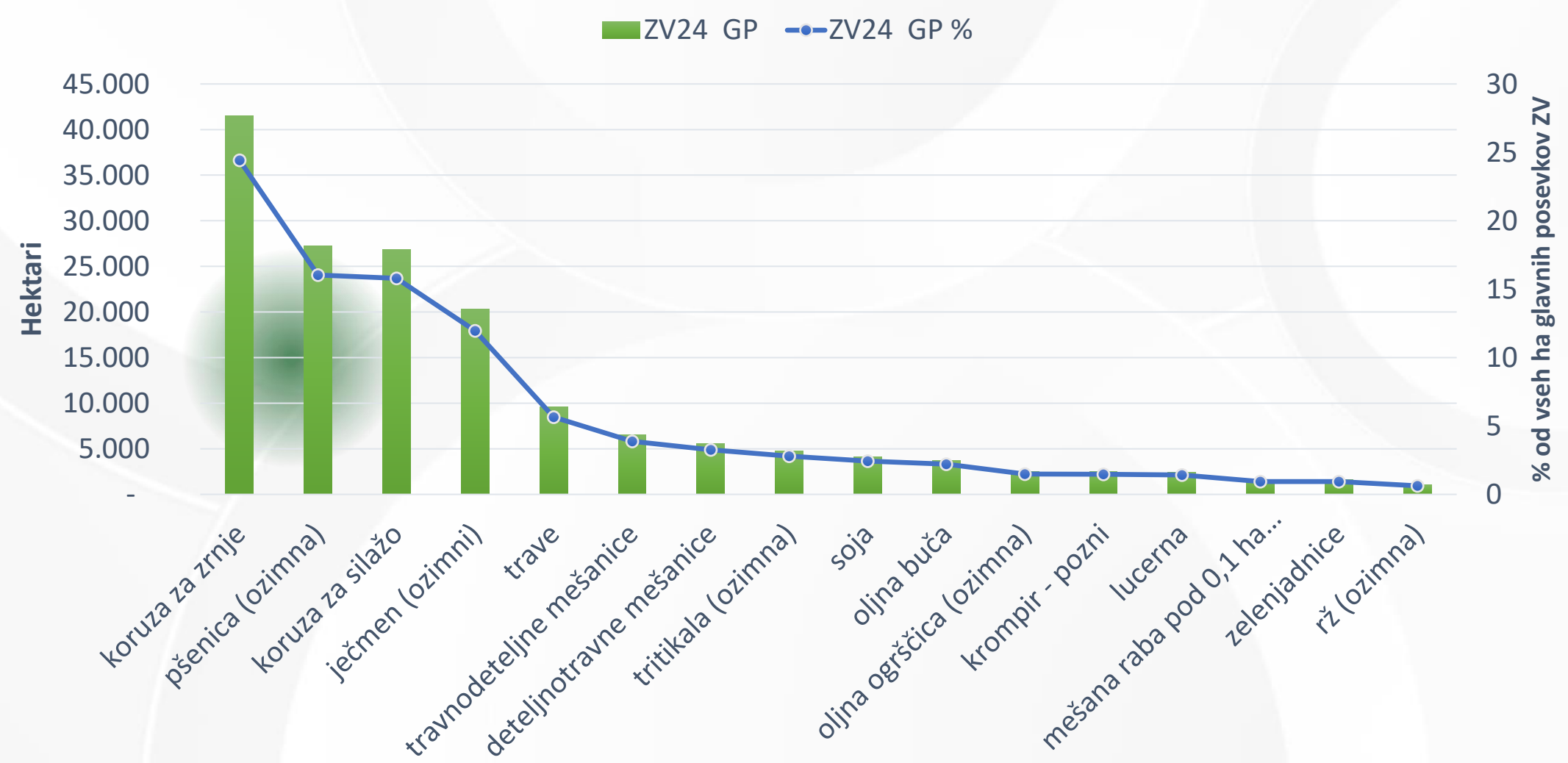
Kako uporabljamo kmetijska zemljišča v RS?

Podrobnejši pregled kmetijskih rastlin kaže na prevladovanje koruze in ostalih krmnih rastlin.

Kmetijske rastline na njivah glede na zbirno vlogo 2024

Koruza za zrnje absolutno prevladuje na njivskih površinah (24 % vseh njivskih površin, prijavljenih na ZV 2024).

Koruzi sledi pšenica (16 %), koruza za silažo (16 %) ter ječmen (12%).

Približno 3/4 vse pridelave na njivah je glede na podatke ZV namenjene pridelavi krme za živali.

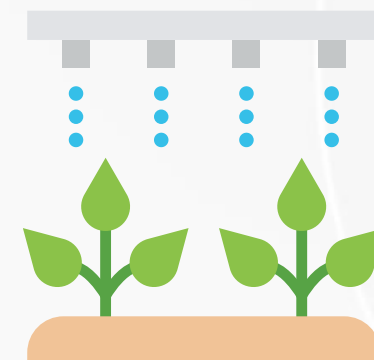

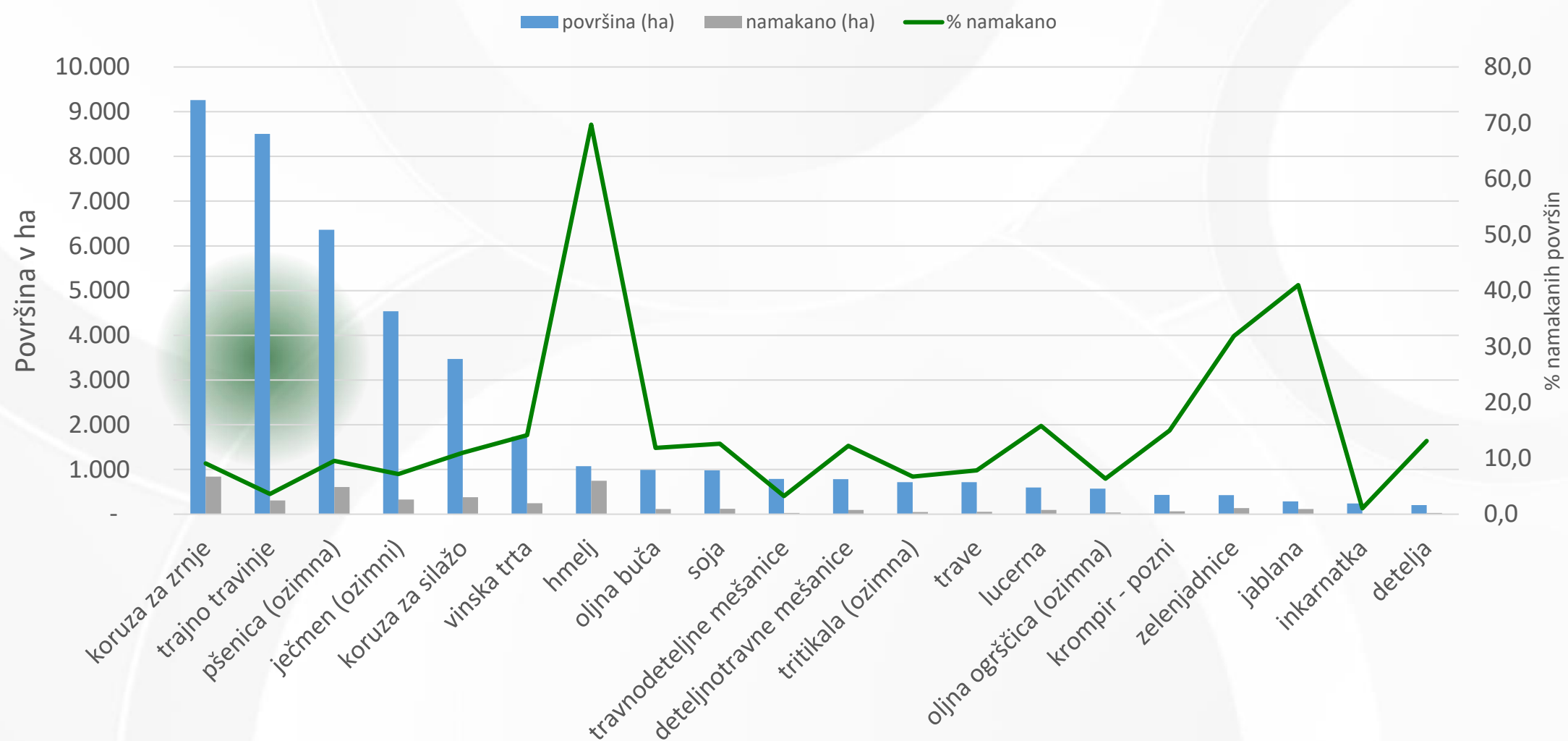
Kako uporabljamo kmetijska zemljišča v RS?

Obseg namakanih površin je premajhen. Med kulturami je po deležu najbolj namakan hmelj.

Glavne kmetijske rastline in obseg namakanja v ha in %

- ✓ Glede na glavne kmetijske rastline po ZV 2024 je po površini najbolj namakana koroza za zrnje in hmelj.
- ✓ Kar 69,7 % vseh površin pod hmeljem – glede na ZV 2024 - je namakanih).

Izguba kmetijskih zemljišč skozi čas

Izguba kmetijskih zemljišč od 2012 do 2022

Izguba zemljišč

Pozidava & zaraščanje

Učinkovitost
VARSTVA?

Sprememba namembnosti

Kmetijska zemljišča IZGUBLJAMO, čeprav so v Sloveniji izjemno OMEJEN vir in predmet systemskega varovanja.

Presek podatkov iz registra RKG-GERK iz 2012 in podatkov dejanske rabe iz leta 2022 kaže, da se je iz kmetijskega zemljišča v uporabi (KZU RKG-GERK) v pozidano (oz. sorodno) ali v zaraščeno zemljišče spremenilo **8.568** ha kmetijskih zemljišč = 857 ha/letno (od tega 88 % travniških površin).

Te površine ocenjujemo kot najbolj problematična »izgubljena« kmetijska zemljišča, ker so se v letu 2012 z gotovostjo uporabljala v kmetijske namene (za večino teh zemljišč so kmetje uveljavljali ukrepe SKP).

Od 2010-2021 je prišlo do spremembe namenske rabe na skupni površini **16.732** ha kmetijskih zemljišč v druge namenske rabe in 6.194 ha sprememb iz drugih namenskih rab nazaj v kmetijsko namensko rabo.

Kaj pomeni izguba 8.570 ha kmetijskih zemljišč z vidika prehranske varnosti in samooskrbe?

Izguba kmetijskih zemljišč vodi v manj lokalno pridelane hrane in uničuje temelje prehranske (nacionalne) varnosti.

8.570 ha izgubljenih kmetijskih zemljišč:

- ⇒ 7.540 ha travniških površin,
- ⇒ 750 ha njivskih površin in
- ⇒ 280 ha trajnih nasadov.

A) Izguba travniških površin

➔ Iz 7.540 ha travniških površin bi lahko preko travojedih živali proizvedli **3.016.000 kg gov. mesa**. S takšno količino mesa bi lahko nahranili **150.800 ljudi**, kar predstavlja okvirno **½ prebivalcev Ljubljane**.

B) Izguba njivskih površin

➔ Iz 750 ha njivskih površin bi dobili **4.021.875 kg kruha** letno. S takšno količino kruha bi lahko nahranili **80.400 ljudi**, kar je cca. **85 % prebivalcev Maribora**.

C) Izguba trajnih nasadov

➔ Iz 280 ha trajnih nasadov (jablane) bi dobili **11.200 ton jabolk**. S takšno količino jabolk bi lahko prehranili **746.000 ljudi**, kar predstavlja **37 % vseh prebivalcev Slovenije**.

TEŽAVE OB POTENCIALNEMU IZREDNEMU DOGODKU, KI BI USTAVIL/OTEŽIL UVOZ

VPLIV IZREDNEGA DOGODKA

...Prekinitev dobavne verige se začne pri kmetijstvu...

Prekinitev dobavnih verig,
primanjkljaj določenih proizvodov

Primanjkljaj delovne sile

Pomanjkanje repromateriala:
FFS, gnojil, veterinarskih zdravil

Moten uvoz krme in semena

Upad produktivnosti pri pridelavi
in prireji živali

Primanjkljaj plemenskih živali- SI
uvaža žive živali in valilna jajca.

Pomanjkanje goriva za kmet.
stroje, rezervnih delov

TVEGANJA IN UKREPANJE

- ✓ Aktivacija, zaščita in optimizacija rabe kmetijskih zemljišč / dostop do vode / namakanje
- ✓ Zadostna delovna sila na kmetijah in v kmetijskih podjetjih
- ✓ Zadostna količina semena / FFS / gnojil / veterinarskih zdravil.
- ✓ Nadomeščanje izpadle pridelave & stabilnost pridelave ob manj FFS / miner. gnojilih ter več v zavarovanih prostorih (pomen kmetijskih praks, pri katerih se zmanjša raba FFS, miner. gnojil)
- ✓ Zadostna & stabilna oskrba z energijo in pogonskim gorivom (pomen OVE, npr. geotermalne energije)
- ✓ Zadostne skladiščne kapacitete & zadosten obseg predelovalnih kapacitet za daljšo obstojnost proizvodov (mleko v prahu, konzervirano sadje in zelenjava...) = imamo dovolj?
- ✓ Učinkovita logistika (geografsko razvejana mreža, kratke dobavne verige)
- ✓ Učinkovita distribucija živil do najranljivejših skupin prebivalstva (otroci, nosečnice, bolni, starejši) + javnih sistemov

✓ VEČ TRAJNOSTI IN KROŽNOSTI V KMETIJSTVU → RELEVANTNO Z VIDIKA ZMANJŠANJA UVOZNE ODVISNOSTI IN ODZIVANJA NA KRIZE RAZMERE.

TRAJNOST IN KROŽNOST KOT REŠITEV →

VZVOD DOLGOROČNE PREHRANSKE VARNOSTI

- ✓ **Varovanje zdravja kmetijskih tal in varstvo kmetijskih zemljišč pred pozidavo / zaraščanjem.**
- ✓ **Zmanjšanje porabe mineralnih gnojil in kemičnih FFS** zmanjšuje tveganja na področju rastlinske pridelave. Prehod v trajnostno kmetijstvo predstavlja temelj za dolgoročno prehransko varnost zaradi varovanja zdravja tal, naravnih virov, biodiverzitete (npr. opraševalci).
- ✓ **Večja avtonomija na področju proizvodnje beljakovinskih rastlin** ter večja samooskrba kmetij na področju pridelave krme zmanjšuje tveganja na področju živinoreje.
- ✓ **Pomen agroekologije, bolj trajnostnega in zlasti ekološkega kmetijstva.**
- ✓ **Zmanjšanje porabe protimikrobnih zdravil preko večjega poudarka dobrobiti živali,** zmanjšanja intenzivnosti reje, boljših tehnologij reje živali zmanjšuje tveganja na področju živinorejske proizvodnje.
- ✓ **Zapiranje snovnih zank na ravni kmetije in širšega prehranskega sistema** (= kroženje hranil, vode, zmanjšanje izgub hrane, energetska samooskrba) preko načel krožnosti in biogospodarstva lahko povečata odpornost posamezne kmetije in preh. sistema. Mešane rastlinsko-živinorejske kmetije z diverzificiranim kolobarjem bodo bolj odporne na šoke.
- ✓ **Lokalizacija kmetijsko-prehranskih verig** (kratke verige, oskrba javnih zavodov...).
- ✓ **Kakovost hrane** (pomeni večjo hranljivost hrane...).

Ukrepi za uresničitev večje prehranske varnosti v RS

- ➔ Raziskave
- ➔ Krepitev javnih služb
- ➔ Prenos znanja v prakso

Znanje in inovacije

Ostrejša zaščita KZU

Usmerjanje pridelave

Dvig produktivnosti ob upoštevanju TRAJNOSTI

Krepitev verig za dostopnost lokalne, zdrave hrane

Upravljanje s tveganji

- ➔ JN hrane v javnih zavodih
- ➔ Krepitev lok. prehr. verig
- ➔ Osveščenost potrošnika

- ➔ Večja vloga SKZG na zemljiščih v lasti RS – usmerjanje pridelave

- ➔ Odprava zaraščanja
- ➔ Komasacije, razdružitev solastnine, agromelioracije
- ➔ Vlaganja v sektor zelenjave, sadja, žit za neposredno prehrano ljudi
- ➔ Razvoj semenarstva
- ➔ Ekološko kmetijstvo, zlasti rastlinska eko pridelava
- ➔ Prehod v trajnostno živinorejo

- ➔ Vlaganja v namakanje, preventivne mehanizme: rastlinjake...
- ➔ Izgradnja NS na zemljiščih v lasti RS s strani SKZG
- ➔ Prenova zakonodaje s področja narav. Nesreč
- ➔ RAJONIZACIJA, Strategija prilagajanja na podnebne spremembe

- ➔ Prepoved prostorskega načrtovanja na njivskih površinah, ki so po namenski rabi kmetijska zemljišča.
- ➔ Sprememba koncepta določevanja TVKZ =takojsnja zaščita dela državnih KZ.
- ➔ Dvig višine odškodnin za spremembo namembnosti kmetijskih zemljišč.
- ➔ Analiza obstoječih državnih prostorskih načrtov.
- ➔ Upoštevanje hierarhije rabe zemljišč, kot jo opredeljuje Strategija EU za tla do leta 2030.
- ➔ Priprava podzakonskega predpisa glede ravnanja z rodovitno zemljo pri gradbenih posegih.
- ➔ Izdelava celovite komunikacijske strategije o pomenu kmetijskih zemljišč.

Strateške prioritete Slovenije

Strateške prioritete

1. HRANA = strateška prioriteta RS

2. ZAŠČITA KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ
= temelj prehranske in nacionalne varnosti

3. OPTIMIZACIJA RABE KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ = za zagotavljanje preskrbe z živili, ravnovesje med rastlinskim & živinorej. delom, rajonizacija

4. VEČJA ODPORNOST IN TRAJNOST PRIDELAVE, s poudarkom na trajnosti/krožnosti (manj FFS, manj min. gnojil, protimikrobnih zdravil...) ter dvigu odpornosti, zlasti preko namakanja (tudi z vidika možne sočasne podnebne krize!)

5. SKLENJENA VERIGA „od vil do vilic“
= repromaterial, skladišča, predelava, logistika in distribucija do prebivalstva, manj izgub in zavržkov hrane

 KMETIJSKA ZEMLJIŠČA so
KRITIČNA INFRASTRUKTURA za
PREHRANSKO VARNOST

KMETIJSKA ZEMLJIŠČA →

„KRITIČNA INFRASTRUKTURA“ NACIONALNE PREHRANSKE VARNOSTI

- ✓ Varstvo kmetijskih zemljišč je v **nacionalnem interesu**, saj so kmetijska zemljišča temelj **nacionalne prehranske varnosti**.
- ✓ Posebno skrb je treba nameniti varstvu **najboljših** kmetijskih zemljišč.
- ✓ Trajno je treba zaščititi **27.000** ha njivskih površin v lasti RS, jih opremiti z namakalnimi sistemi in izvesti ukrepe v smeri zagotavljanja odpornosti pridelave in ohranjanja zdravja tal.

TA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA LAHKO POSTANEJO v IZREDNIH RAZMERAH
„**KRITIČNA INFRASTRUKTURA**“ za zagotavljanje **PREHRANSKE VARNOSTI**.

- ✓ V normalnih razmerah se ta kmetijska zemljišča za zagotavljanje oskrbe javnih zavodov.
- ✓ Izdelati in testirati je treba **model regijskega povezovanja** deležnikov v npr. zadrugo, ki zagotavlja lokalno hrano v javne zavode (kratka veriga od proizvodnje, predelave, skladiščenja in distribucije v javne zavode...).

ZAKLJUČNE UGOTOVITVE

Nadaljnja izguba KZ zaradi pozidave in zaraščanja predstavlja tveganje za prehransko varnost.

Tveganja: pozidava KZ, pomanjkanje delovne sile, semena, FFS, krma, veterinarska zdravila, gorivo, energija, vzrejne živali, rezervni deli za mehanizacijo...

→ Nujnost določitve trajno varovanih kmetijskih zemljišč.

→ Usmerjanje rabe državnih KZ.

→ Nujno povečati vlogo Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov (aktivno pridobivanje kmetijskih zemljišč, izvedba zemljiških operacij, predvsem izgradnja NS na državnih zemljiščih).

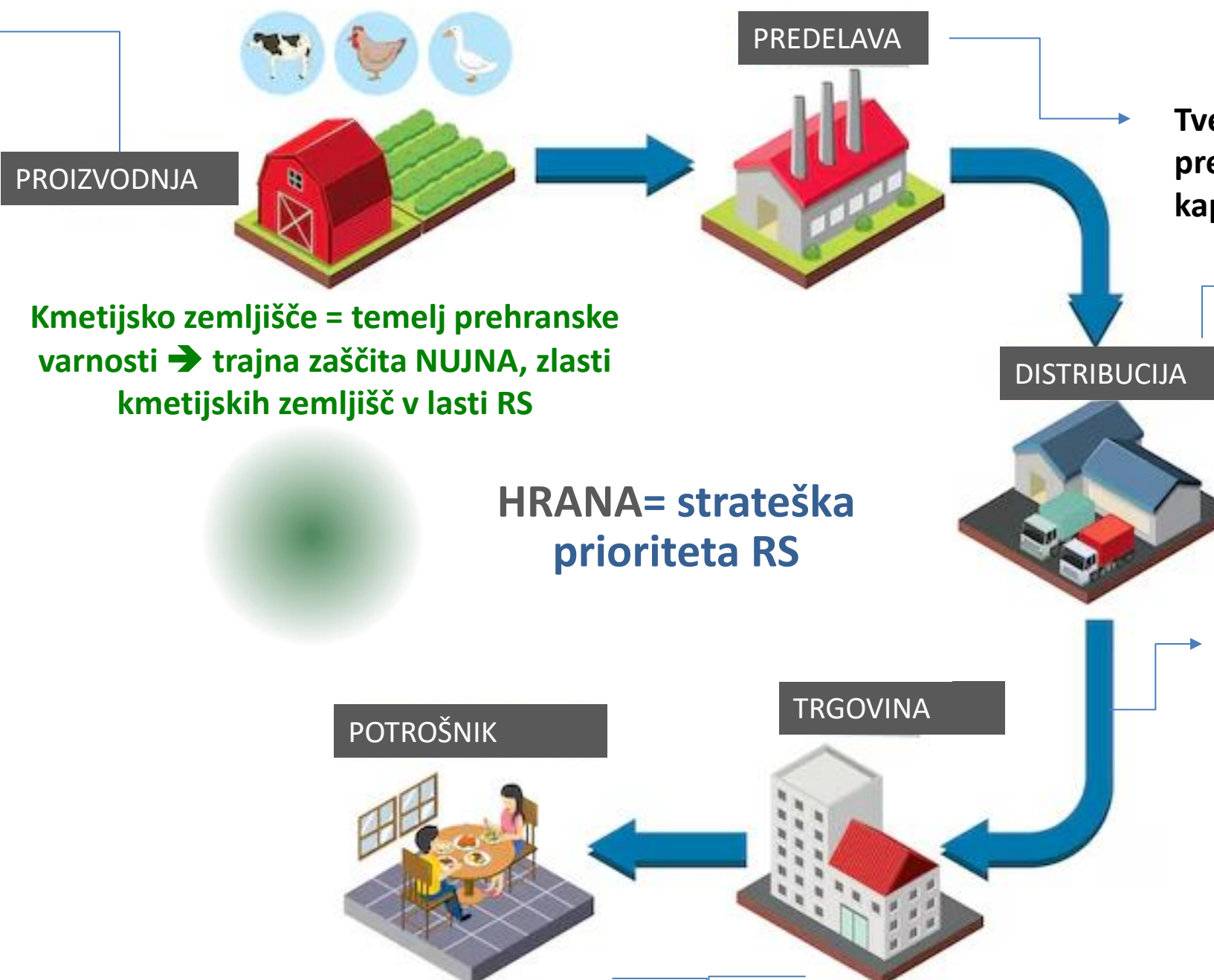
→ Vključitev državnih zemljišč v regionalne/lokalne oskrbne verige

→ Optimalna raba KZ: rajonizacija

→ Ravnovesje med rastlinsko in živinorejsko proizvodnjo,

→ Večja odpornost pridelave: zaščiteni prostori, namakanje.

→ Prehod v trajnost / krožnost / skrb za zdravje tal, naravne vire...

Kmetijsko zemljišče = temelj prehranske varnosti → trajna zaščita NUJNA, zlasti kmetijskih zemljišč v lasti RS

Tveganja: zadostne predelovalne in skladiščne kapacitete

→ Izgradnja novih in/ali aktivacija regionalnih skladiščnih/predelovalnih kapacitet ter regionalnih logističnih centrov.

Tveganja: logistika, prešibka povezanost vzdolž verige. Manjka povezovalni člen, ki bo povezal pridelovalce in javne zavode.

→ Pomen REGIONALNIH oz. LOKALNIH distribucijskih verig ter geografsko dobro razvejane infrastrukture za distribucijo hrane (pomen javnih zavodov, npr. šolskih menz, Rdečega križa, vloga združnega sistema, Pošte Slovenije...).

→ Pomen zmanjšanja odpadne hrane...

HVALA ZA POZORNOST

